

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.держ.упр., проф.
_____ Наталія БОНДАРЧУК
« ____ » _____ 2024 р.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ
ПОЛІТИКИ**

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Анна МИХНЕНКО

**Науковий керівник,
д.держ.упр., професор**

Таїсія КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу

Кафедра: Менеджменту, публічного управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 202__р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

МИХНЕНКО АННІ СЕРГІЇВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення механізмів публічного управління з формування та реалізації молодіжної політики»

Науковий керівник: _____ Крушельницька Таїсія Анатоліївна, д. держ. упр., проф _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від « _____ » _____ 202__ року № _____

2. Термін подання здобувачем роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: наукова література національних і зарубіжних авторів (монографії, підручники, наукові посібники, статті, тези доповідей тощо), закони України, інші нормативні документи міжнародного і національного права, статистична інформація, звітні документи Підгороднечької міської громади, результати авторського дослідження.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ. Розділ 2. СТАН МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ. Розділ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
Перелік основних механізмів публічного управління та їх характеристика, Інституційний механізм формування і реалізації молодіжної політики в Європейському союзі, Розподіл функцій і компетентностей різних рівнів влади у молодіжній сфері в умовах децентралізації, Порівняльний аналіз механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського Союзу та в Україні, Створення молодіжних центрів за регіонами України у 2018-2022 рр., Стратегічні, операційні цілі і завдання розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027 року щодо питань реалізації молодіжної політики, Порівняльний аналіз змісту організаційно-функціональні механізму формування і реалізація молодіжної політики до і після децентралізації, Модель сучасного організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики, Сутнісні характеристики молодіжної роботи в територіальних громадах, Схематична структура мережі молодіжних центрів в системі інститутів реалізації молодіжної політики, Алгоритм створення молодіжного центру у територіальній громаді

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	лютий березень 2023 р.	виконано
2	Розділ 1. Теоретичний зміст механізмів публічного управління з формування та реалізації молодіжної політики	квітень-травень 2023 р.	виконано
3	Розділ 2. Стан механізмів публічного управління формування та реалізації молодіжної політики	червень- вересень 2023 р.	виконано
4	Розділ 3. Напрями удосконалення механізмів публічного управління формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні	жовтень 2023 р.	виконано
5	Формулювання висновків	листопад 2023 р.	виконано
6	Оформлення роботи	грудень 2023 р.	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Анна МИХНЕНКО _____
(ім'я, прізвище)

Науковий керівник _____
(підпис)

Таїсія КРУШЕЛЬНИЦЬКА _____
(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення механізмів публічного управління з формування та реалізації молодіжної політики»

Кваліфікаційна робота містить: 98 с., 13 рис., 4 табл., 71 літературних джерела.

Об'єкт дослідження - суспільні відносини щодо публічного управління формування і реалізації молодіжної політики.

Предмет дослідження - удосконалення механізмів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування положень і формулювання практичних пропозицій щодо удосконалення механізмів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики.

Методи дослідження застосовані загальнонаукові і специфічні методи досліджень, зокрема: узагальнення, аналіз нормативно-правових актів, історичний метод, порівняння, трендовий, опитування, моделювання тощо.

Короткий аналіз досліджень, які проводились в роботі. Визначено теоретичну сутність механізмів публічного управління і їх види; узагальнено теоретичну сутність державної молодіжної політики та визначення молоді як її об'єкту; визначено роль молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики; виявлено особливості функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу; надана характеристика сучасного стану механізмів формування і реалізації молодіжної політики в Україні; визначено роль молодіжної інфраструктури у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні; надано характеристику процесу стратегування формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні; розроблено модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики; запропоновано алгоритм створення молодіжних центрів в системі механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах.

Результати впроваджені в діяльність органів місцевого самоврядування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

публічне управління та адміністрування, механізми публічного управління, органи місцевого самоврядування, молодіжна політика, молодіжні центри, участь молоді.

KEYWORDS

public management and administration, mechanisms of public management, local self-government bodies, youth policy, youth centers, youth participation.

ЗМІСТ

ВСУП	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	10
1.1. Теоретична сутність механізмів публічного управління і їх види	10
1.2. Теоретична сутність державної молодіжної політики та молодь як її об'єкт	15
1.3. Роль молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики	23
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2	
СТАН МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	35
2.1. Особливості функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу	35
2.2. Сучасний стан механізмів формування і реалізації молодіжної політики в Україні	42
2.3. Молодіжна інфраструктура у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні	50
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3	
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	62
3.1. Стратегування формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні	62
3.2. Модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики	67

3.3. Створення молодіжних центрів в системі механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах	74
Висновки до розділу 2	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Актуальність теми. Молодь є важливим суспільним ресурсом і найбільшою цінністю, оскільки вона складає значну частину населення і визначає майбутнє суспільства. Раціональне використання рушійного потенціалу молоді стає стратегічно важливим для соціального і економічного розвитку держави, для протистояння у російсько-українській війні і для відновлення України у повоєнний період. Активна участь молоді в суспільному житті сприяє соціальній стабільності і розвитку. Раціонально визначена і ефективно реалізована державна молодіжна політика може сприяти формуванню громадянської активності, соціальної відповідальності та позитивних цінностей як серед молодого покоління, так і для старших людей. Водночас, молодь часто стикається з унікальними проблемами, такими як безробіття, доступ до освіти, становлення на ринку праці, міграція та інші. Державні органи влади а також органи місцевого самоврядування можуть впливати на вирішення цих та інших питань через механізми формування та реалізації молодіжної політики. тому питання удосконалення механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики є надзвичайно гострими, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Дослідженням питань формування і реалізації державної молодіжної політики займається спільнота українських та зарубіжних вчених. Теоретичні питання публічного управління і їх механізми досліджували Н. Бондарчук, С. Борисевич, С. Коник О. Оболенський, В. Січенко, та ін. Державну молодіжну політику в Україні та роль молоді як об'єкта і як суб'єкта цієї політики, аналіз теоретичних аспектів публічного управління формування та реалізації молодіжної політики, в роботах Б. Буяка, Г. Вільямсона, М. Головатого, К. Мангейма, Т. Тарасенко, І. Хожило, М. Перепелиці, І. Парубчака, та ін. Практично-прикладні проблеми на різних рівнях публічного управління розглядають Т. Крушельницька, А. Мунько, Н. Шпортюк та ін. Ефективність впровадження державної молодіжної політики в значній мірі залежить від

співпраці та взаємодії між інститутами управління на рівнях державного, регіонального та місцевого управління, а також взаємодії з представниками бізнесу, громадськості та молодіжного представництва досліджували Н. Гончарук, С. Корнієвський С. Серьогін, В. Тертичка та інші.

Однак, незважаючи на створену потужну теоретичну основу публічного управління формування і реалізації молодіжної політики, широке коло наявних наукових розробок з питань реалізації державної молодіжної політики як теоретичного, так і практичного спрямування молодіжної політики в умовах економічної кризи, війни є недостатнім.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування положень і формулювання практичних пропозицій щодо удосконалення механізмів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- визначити теоретичну сутність механізмів публічного управління і їх види;
- узагальнити теоретичну сутність державної молодіжної політики та визначення молоді як її об'єкту;
- визначити роль молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики;
- виявити особливості функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу;
- охарактеризувати сучасний стан механізмів формування і реалізації молодіжної політики в Україні;
- визначити роль молодіжної інфраструктури у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні;
- надати характеристику процесу стратегування формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні;
- розробити модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики;

– запропонувати алгоритм створення молодіжних центрів в системі механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах.

Об’єкт дослідження - суспільні відносини щодо публічного управління формування і реалізації молодіжної політики.

Предмет дослідження - удосконалення механізмів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики.

Методи дослідження застосовані загальнонаукові і специфічні методи досліджень, зокрема: узагальнення, аналіз, історичний методи використані для визначення теоретичної сутності механізмів публічного управління і виокремлення їх видів; узагальнення теоретичної сутності державної молодіжної політики, визначення ролі молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики. Методи узагальнення, порівняльного аналізу, опитування використані при виявленні особливостей функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу, – характеристиці стану механізмів формування і реалізації молодіжної політики в Україні визначенні ролі молодіжної інфраструктури у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Методи планування, графічний, трендовий, моделювання використані при розробленні моделі організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики; побудові алгоритму створення молодіжних центрів в системі механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці іноземних та українських дослідників, нормативно-правові документи України та інших країн щодо публічного управління формування і реалізації молодіжної політики, статистична інформація, дослідження автора.

Наукова новизна полягає в наступному:

удосконалено:

– визначення категорії «молодіжна інфраструктура», це сукупність закладів, установ, організацій а також будівель, споруд, молодіжних просторів,

яка є важливим елементом організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики, який, у свою чергу є системою виконавчих органів і інститутів громадського сектору, тобто суб'єктів реалізації молодіжної політики, компетенції і функції професійна діяльність і взаємодія яких спрямовані на вирішення проблем і забезпечення потреб молоді;

– організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики з урахуванням чинників впливу, пріоритетів і інститутів публічного управління – суб'єктів публічного управління.

Апробація. Результати наукового дослідження апробовані на II міжнародній науково-практичній конференції «Innovations in education: prospects and challenges of today» (16-19 січня 2024 р., Софія, Болгарія) і VIII міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Research as a Mechanism of Effective Human Development» (31 січня- 2 лютого 2024 р. Софія, Болгарія).

Структура роботи. Робота містить 97 стр. основного тексту, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Теоретична сутність механізмів публічного управління і їх види

Сьогодні під дією глобальних викликів зміни в публічному управлінні настільки швидкі, що дійсний зміст окремих категорій суттєво випереджує наукові публікації з цієї тематики. Тому ми знаходимо різні підходи до усвідомлення цієї категорії «механізми публічного управління».

До теми визначення теоретичної сутності механізмів публічного управління в різних сферах суспільного буття постійно звертаються класики науки публічного управління О. Антонова, В. Бакуменко, Н. Гончарук, Л. Івашова, М. Кравченко, С. Серьогін та ін. Вони підходили до питання, виходячи з того, що «будь-яке управління реалізується шляхом застосування механізмів управління», тому і всю систему публічного управління необхідно «розглядати через механізм публічного управління» [1]. Але при цьому науковці напрацювали різні підходи щодо бачення публічного управління від традиційного його розуміння як «організаційного і регулювального впливу держави на суспільну життєдіяльність людей» [1] до різних варіантів і підходів, що здебільшого залежать від загальної концепції або від сфери публічного управління. Найбільш універсальним в сенсі охоплення є розуміння публічного управління І. Ісаєнка, який вважає, що «будь-які механізми управління... формують певний зміст, який визначається способом та характером дій на об'єкт впливу»[2, с. 114].

В Бакуменко і В. Князєв схилились до концепції взаємовідносин у публічному управлінні і підкресливали важливість «аспекту взаємодії держави і громадянського суспільства в державному управлінні» [3, с. 150] як ключовий в публічному управлінні і такий, від якого залежить успіх трансформації суспільства. Через призму «взаємодії органів публічної влади та

громадянського суспільства» розглядають механізми публічного управління і О. Антонова, Л. Івашова, Т. Крушельницька, авторки аргументують своє бачення тим, що «розбудова України як демократичної європейської держави висуває на порядок денний питання відкритості та прозорості владних інституцій, рівноправного партнерства та залучення усіх впливових та зацікавлених сил (чиновників, підприємців, громадян) до формування і реалізації державної та регіональної політики співпраці та взаємодії задля досягнення цілей сталого ефективного розвитку держави» [4 с. 32]. З чим ми цілком погоджуємось, але вважаємо за доцільне акцентувати увагу на механізмі як на процесі. Адже в класичному підході «Публічне управління — це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» [5, с.15], натомість, «публічне адміністрування – це регламентована законами та іншими нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, спрямована на здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг» [6, с. 8–9]. Ми не будемо кардинально відхилитись від цього бачення.

О. Білик і У. Лукашевська визначають, що «механізмом публічного управління є оптимальне поєднання засад, які притаманні товарному виробництву (конкуренція, попит і пропозиція, вільне ціноутворення), цілеспрямованої політики державного регулювання економічних процесів» [7]. Автори тяжіють до економічного розуміння механізму публічного управління але також визнає важливу роль взаємодії інститутів публічного управління і публічно-приватного партнерства.

Системний підхід застосовують О. Оболенський, С. Борисевич, С. Коник та визначають, що «механізмом публічного управління є система, яка забезпечує практичну реалізацію функції публічного управління з метою досягнення визначених цілей, яка характеризується власною структурою, методами, важелями, інструментами впливу на об'єкт управління за допомогою відповідного правового та інформаційного забезпечення» [8], тобто автори не

відокремлюють публічне управління і публічне адміністрування, ототожнюючи ці поняття, з чим ми не згодні.

Як ми зазначали на міжнародній конференції, «російсько-українська війна не є локальною, вона «затягує» в себе все більше і більше учасників, створює кризову ситуацію. В цих умовах держава стикається з небезпечними несподіваними викликами та загрозами, які впливають на всі сфери життя. Саме тому механізми публічного управління повинні набути спроможності швидко адаптуватися до цих нових умов і вирішувати ескалюючі проблеми, що і зумовлює актуальність нашого дослідження» [9]. Дійсно, «на сьогодні зміни в публічному управлінні настільки швидкі, що дійсний зміст окремих категорій суттєво випереджує наукові публікації» [9]. Таким чином, що війна викликала потребу зміни підходів до сутності механізмів публічного управління.

Зрештою, нами визначено, що механізм публічного управління варто розглядати у контексті процесу формування і реалізації політики державної певної сфери і тому механізмом публічного управління формування і реалізації молодіжної політики є «сукупність, алгоритмів, дій, важелів, що використовують у своїй діяльності інститути публічної влади для досягнення мети державної політики» [9].

Такий, процесний підхід розуміння механізму формування і реалізації молодіжної політики зумовлений насамперед вимогами воєнного часу. Адже «механізми публічного управління, які за мирного часу, знаходяться в доволі повільному бюрократично-перенавантаженому стані, в умовах війни потребують швидких змін і реорганізації. Динаміка змін необхідна для забезпечення захисту територіальної цілісності, безпеки громадян та надання гуманітарної допомоги. До того ж, економіка країни, система освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, інші сфери, які на перший погляд не пов'язані з обороною, також повинні працювати. Тому однією з перших особливостей функціонування механізмів публічного управління в умовах війни є формування спроможності оперативного реагування на несподівані, руйнівні, великі за масштабами питання і проблеми. Одним з інструментів вирішення

низки проблем є подальша цифровізація публічного управління, відхід від паперового документообігу тощо» [9]. І тут увага науковців і фахівців публічного управління звертається до молоді і до молодіжної політики, як інструменту взаємодії з молоддю, залучення молоді і підтримки молоді.

З точки зору процесного підходу, механізми публічного управління визначають способи, інструменти та процедури, які використовуються для здійснення ефективного та ефективного управління різними сферами державного апарату та взаємодії з громадянами. Основні механізми публічного управління включають: законодавчо-правовий, інституційний, організаційно-функціональний, економічно-фінансовий, інформаційно-комунікаційний, технологічно-цифровий та ін. механізми. Робота механізмів за своїми задачами дещо вирізняється на центральному і місцевому рівнях за своїми функціями і призначенням. Перелік основних механізмів публічного управління та їх характеристику ми навели в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Перелік основних механізмів публічного управління та їх характеристика

Механізм публічного управління	Характеристика
Законодавчо-правовий	На центральному рівні визначає норми, правила, принципи і політику через прийняття законів та постанов, які регулюють діяльність органів влади, а також права та обов'язки громадян. На рівні ОМС – здійснює нормативне забезпечення реалізації політики
Інституційний	Передбачає формування системи інститутів публічного управління на всіх рівнях (центрального, регіонального, місцевого) а також у громадському секторі, в компетенції цих інститутів є формування і реалізація молодіжної політики
Організаційно-функціональний	На всіх рівнях забезпечує виконання законів і прийняття рішень органами влади, адміністративними органами та службами а також забезпечує організацію діяльності інститутів державної служби і ОМС щодо надання публічних послуг, виконання стратегій, програм, проєктів. Має інструменти щодо підготовки відповідних фахівців тощо
Економічно-фінансовий	Забезпечує розподіл і використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання державних функцій та програм, здійснює розроблення і запровадження економічних заходів стимулювання і стримування (за потреби)
Інформаційно-комунікаційний	Забезпечує прозорість і доступ до інформації, розроблення комунікаційної стратегії, впровадження ефективної системи збору і обробки інформації навчання та освіта, застосування технологій кібербезпеки, інформаційної гігієни та захист інформації
Технологічно-цифровий	На центральному рівні - запровадження електронного урядування (e-Government), використання технологій для покращення обміну інформацією та послуг між владними органами та громадянами. На місцевому рівні - може включати в себе електронні платформи, веб-портали, мобільні додатки та інші інформаційні технології, розробка та впровадження заходів для забезпечення безпеки інформації, особливо у сфері електронного урядування, від кіберзагроз та несанкціонованого доступу.

Ці механізми можуть варіюватися залежно від конкретних особливостей системи управління та політичного контексту, але маємо виокремити інформаційно-комунікативний механізм публічного управління, особливо у контексті формування і реалізації молодіжної політики, є ключовим елементом в сучасних умовах, оскільки забезпечує ефективний обмін інформацією між державними органами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Основні характеристики цього механізму включають:

–прозорість і доступ до інформації передбачає забезпечення доступу громадськості та інших зацікавлених сторін до інформації про діяльність органів влади. Це сприяє відкритості та підвищує довіру до владних структур;

–комунікаційна стратегія, що передбачає розробку чіткої стратегії зв'язку для взаємодії з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Це включає в себе взаємодію з ЗМІ, проведення інформаційних кампаній та регулярний обмін інформацією;

–ефективна система збору і обробки інформації включає створення систем для збору, обробки та аналізу інформації, що допомагає у прийнятті обґрунтованих рішень органами влади;

–громадські консультації та участь передбачає використання інформаційних каналів для залучення громадськості до процесів управління, включаючи консультації, публічні слухання та опитування;

–навчання та освіта має за мету забезпечення компетентності співробітників державних органів у сфері інформаційних технологій та комунікацій, щоб ефективно використовувати цей механізм тощо.

Загалом, «механізми публічного управління... та їх складові визначаються органами влади центрального, регіонального *і місцевого*, (курсив наш, А. Міхненко) рівнів залежно від завдань, які необхідно вирішити на певному етапі» [10, с. 3]. А Україна сьогодні на етапі війни, тож, ми не маємо права втрачати час і можливості.

Розробка та впровадження ефективних механізмів формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні, спрямованої на активне

залучення молоді до управлінських процесів у суспільному розвитку та розв'язання проблем у молодіжній сфері, урахування потреб та інтересів сучасної молоді як активного суб'єкта громадського життя, забезпечення повноцінної взаємодії з молоддю для використання її потенціалу, стає одним із ключових завдань у сфері публічного управління.

1.2. Теоретична сутність державної молодіжної політики та молодь як її об'єкт

Державна молодіжна політика завжди привертала і продовжує привертати увагу науковців, інститутів державної влади, органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), політичних діячів та представників громадянського суспільства. Підвищена увага до молоді як ключового фактору і ресурсі суспільного розвитку є характерною для будь-якої країни, незалежно від її соціально-економічної системи та етапу розвитку. Україна не виняток, і роль державної молодіжної політики тут акцентується необхідністю залучення молоді до вирішення геополітичних викликів, захисту територіальної цілісності, подолання наслідків війни, політичної невизначеності та викликаними ними економічної та демографічної кризи.

Загострення питань щодо молодіжної політики, патріотичного виховання тощо відбулось з початком війни між Росією та Україною ще починаючи з 2014р., а після активізації воєнних дій 24 лютого 2022 року, робота з молоддю стала ще більш актуальною. Боротьба держави за кожну особу тепер ведеться не лише на ідеологічному рівні, а й на практичному, фізичному рівні. Україні необхідно не лише захистити територіальну цілісність, а й зберегти свій людський потенціал та виховати нове покоління, яке буде відповідати сучасним викликам. У цьому контексті виникає необхідність у новому розумінні та підходах до молодіжної політики, яка стає інструментом формування ідеології вільної демократичної України. Тому вже з'являється потреба у побудові

нового інституційного середовища для розробки та впровадження державної молодіжної політики.

Тому розуміння нових підходів до формування і реалізації державної молодіжної політики та розробка механізмів для її практичної реалізації сьогодні спрямована на активну участь молоді у процесах управління суспільним розвитком, а також врахування різноманітних переконань і інтересів сучасної молоді як активного учасника громадського життя, представляють собою одне з ключових завдань формування державної політики в Україні. В той же час, відродження країни з точки зору соціально-економічного та духовного аспектів неможливе без зосередження уваги і зусиль на вирішенні проблем, що стосуються молоді як рушійної сили розбудови майбутнього країни. Це важливо для забезпечення гідних умов для розвитку молоді, яка є ключовим гарантом суспільно-економічного прогресу, оскільки фактом є те, що успіх повоєнного розвитку суспільства великою мірою визначається створенням сприятливих умов для становлення молодого покоління генерації. Тому державна молодіжна політика є одним з ключових елементів системи публічного управління.

Звернемось до категорії «політика». У теоретичному контексті поняття «політика» має давнє походження. Ми знаходимо термін «політика» як у античних класиків, так і в сучасних, щоправда вже в дещо трансформованому вигляді. До того ж різні наукові школи по-різному трактують її зміст. Найдавніше тлумачення категорії «політика» походить від грецького «polis» й означає «той що відноситься до полісу» або «громадянський». Поліс у давньогрецькому контексті вказує на місто-державу, основну політичну одиницю в давньогрецькому суспільстві. У Давній Греції політика була тісно пов'язана з управлінням державними справами та вирішенням питань, що стосуються громадян та їхнього спільного життя в полісі.

Таким чином, поняття політики виникло як віддзеркалення організації громадянського життя в античних грецьких містах-державах. Маємо також розглянути етимологічні похідні політики, це «politeia» (конституція), «polites»

(громадянин) і «*politicos*» (державний діяч). Деякі філософи вважали, що це поняття походить від «*politike*», що означає «науку про мистецтво відправлення державних справ», так, Платон визначав політику як «...мистецтво правити і все пов'язане з управлінням» [11]. З течією часу та розвитком політичних теорій поняття «політика» отримало більш широке значення, охоплюючи різні аспекти управління, влади, конфліктів та взаємодії в суспільстві. Так пізніше, Ніколо Макіавеллі писав, що політика є «сукупністю засобів, які необхідні для того, щоб прийти до влади, утримуватися при владі і корисно використовувати її» [12].

Сьогодні політику можна розглядати як аналог англomовного терміну «*polisy*», тоді - «це сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання різних інститутів публічної влади задля реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб» [13, с. 4] (В. Садковий, С. Домбровська, І. Лопатченко, А. Антонов). Або ж, політика як аналог англomовного терміну «*politics*» – «це план дій, або напрям дій, прийнятний і дотримуваний владою, керівником, політичною партією» [14, с. 370], (Ю. Бажал, Ю. Кілієвич). У такому розумінні термін вживається, у контексті процесу публічного управління.

Сучасне розуміння категорії «політика» залишається багатограним і включає в себе різні аспекти суспільного життя та управління. Воно враховує взаємодію країн та міжнародні аспекти політики, такі як дипломатія, міжнародні угоди та конфлікти, визначає взаємодією у політичних аспектах суспільства, включаючи регулювання економіки, соціальних програм та інших аспектів суспільного життя, включає в себе розподіл та використання влади для впливу на суспільні процеси тощо.

Загалом, політика визначається як сукупність процесів, що регулюють управління та взаємодію в суспільстві, а також вирішення конфліктів та розподіл влади для досягнення спільних цілей. У нашому дослідженні, політика включає в себе процеси управління державою та визначення політичних рішень для регулювання суспільних відносин. Ми схилиємось до міждисциплінарного

підходу, висловленого Р. Ароном і В. Йонеску, які посилюючи процесний підхід, розглядали політику через «програмний, планувальний підхід, вважаючи її планом дій уряду» [15].

Відповідно і зміст категорій «державна політика», «молодіжна політика» і «державна молодіжна політика» також мають різне змістовне наповнення в залежності від розуміння функцій і ролі в суспільстві. Розглядаючи обговорення вчених стосовно понять «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика», слід зауважити, що політика – це концептуальне поняття, охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, у т.ч. публічного управління, це не лише сфера діяльності, але й особлива система в суспільстві, вона включає різні інституції публічного управління та їх взаємодію, в цій системі наявна конкретна структура та механізми функціонування. Отже, державну молодіжну політику ми розглядаємо як невід’ємну частину загальної політики держави, яка відноситься до процесів соціалізації молоді, її виховання, залучення у суспільні процеси, економічного забезпечення, працевлаштування.

Звернемось до нормативного тлумачення категорій. Так згідно закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX молодіжна політика - це «напрямок державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах молоді та за участю молоді» [16]. А відповідно до Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» №2859-XII від 15.12.1992 «державна молодіжна політика - це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України»[17].

За нашим розумінням державна молодіжна політика - це система стратегій, заходів та програм, які визначаються та реалізуються державою з метою впливу на сферу життя молоді і залучення її до суспільних процесів. Молодіжна політика охоплює різні аспекти, такі як освіта, працевлаштування, здоров'я, культура, громадянська участь та інші, з метою забезпечення повноцінного розвитку та соціального забезпечення молоді.

Державна молодіжна політика враховує особливості та потреби молоді в конкретному суспільстві та допомагає створити сприятливі умови для її розвитку та взаємодії з іншими сегментами суспільства. Державна молодіжна політика також може включати в себе заходи щодо забезпечення прав та свобод молоді, підтримки її участі у прийнятті рішень, розвитку освітніх та професійних можливостей, а також заохочення громадянської активності.

Узагальнено ієрархія понять політики, зміст молодіжної політики і її місце в публічному управлінні може бути представленою у такому вигляді (рисю 1.1).

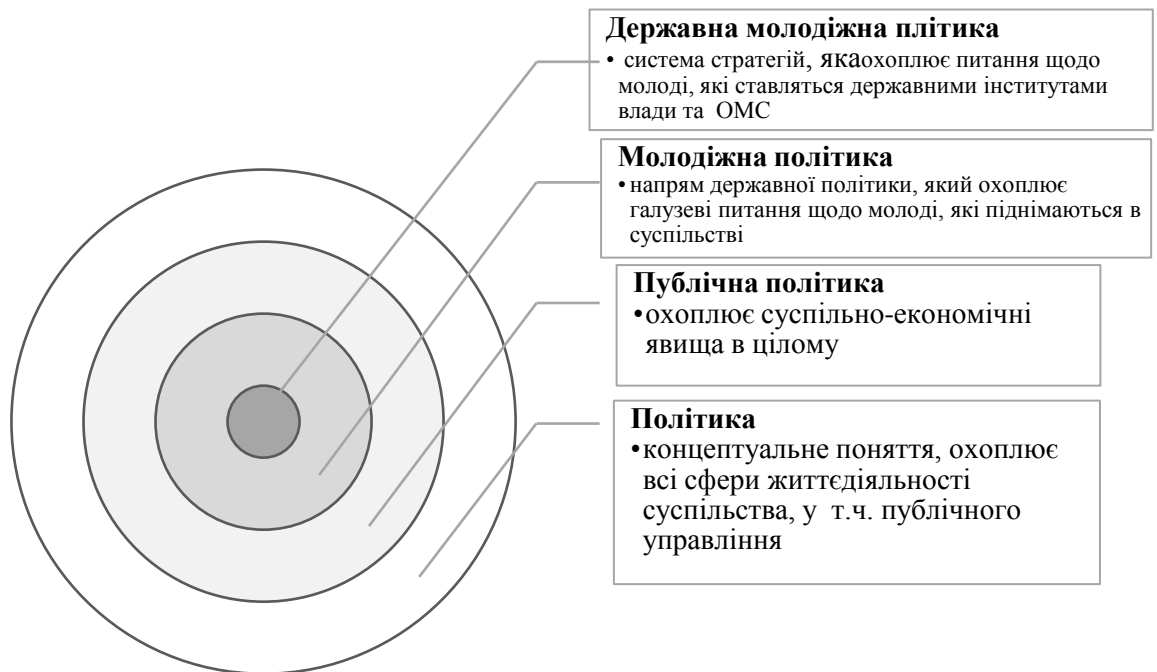

Рис. 1.1. Узагальнення ієрархії понять політики різного рівня

Державна молодіжна політика спрямована на створення умов для реалізації потенціалу молоді, забезпечення її активної участі у суспільному

житті та формування громадянської свідомості. Тобто молодь є об'єктом управлінського впливу і саме для цього впливу й формуються механізми публічного управління. Молодь, як об'єкт молодіжної політики, є важливим і стратегічно значущим сегментом суспільства, економіки, держави. Її характеристика в контексті молодіжної політики включає низку аспектів, серед яких ключовим є динаміка розвитку. Молодь є активним і динамічним етапом життя, пов'язаним з інтенсивним фізичним, інтелектуальним та емоційним розвитком. Молодь також є періодом формування особистої ідентичності і цінностей.

В різних країнах склад демографічної групи молоді визначається по-різному, але загалом «ЮНЕСКО і Міжнародна організація праці (МОП) вважають молоддю 14-25-літніх осіб. Програма розвитку ООН (UNDP) вважає молоддю 15–25-літніх, а UNICEF, WHO (ВООЗ) та UNFPA (Фонд народонаселення) подають три вікові категорії: «підлітки» – 10-15 років, «молодь» – 15-24, а разом (10-24 років) вони складають групу «молодих людей». Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) до молоді відносить осіб віком 15-24 роки, натомість, Британський департамент міжнародного розвитку (DFID) визнає за молодь осіб 10-24 років, американський фонд USAID – 10-29 років, Світовий банк – 12-24 роки» [54]. Загалом у світі до молоді включаються особи віком від 13-14 до 25-30 років.

В Україні, відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ (втратив чинність), до демографічної групи молоді включались молоді люди віком 14-35 років [17].

Власне, молодість є певним феноменом і розглядається як визначений «часовий відрізок життя людини, межі якого залежать від розуміння суспільством доцільності «проживання» цього відрізка, який регламентується відповідним нормативним документом». Втім, за об'єктивних причин як то наука і розвиток охорони здоров'я; технічний і промисловий прогрес і полегшення умов життя і праці, світоглядний розвиток і тяжіння до здорового

образу життя тощо, цей «відрізок життя людини осуває свої межі в міру того, як суспільство переходить на вищі ступені свого розвитку, як збільшується тривалість людського життя» [18, с. 206]. Тобто з одного боку покращується якість життя і змінюється роль молодих людей у суспільстві й усвідомлення цієї ролі з боку влади, а з іншого боку – політична невизначеність, епідемії, війни тощо несуть нові загрози і проблеми для молодих людей. І перед молодіжною політикою постає завдання вирішення проблем.

Виходячи з цього в законі України «Про основні засади молодіжної політики», від 27 квітня 2021 р. визначено мету «молодіжної політики є створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті» [16]. Також в цьому законі сформульовані завдання, які визначають ключові «механізми та інструменти участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики» [16] (рис. 1.2).

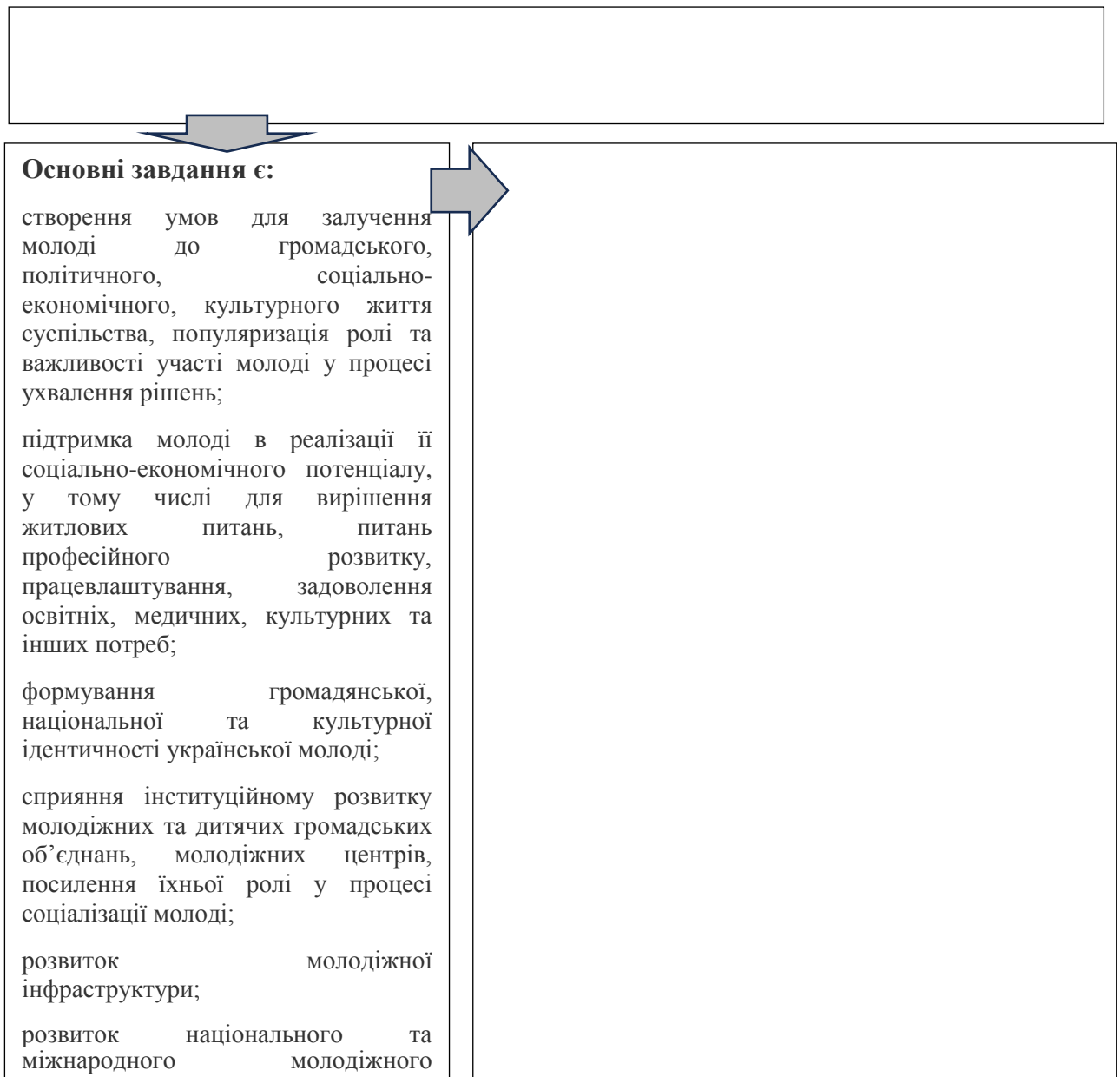

Рис. 1.2. Узагальнення мети, завдань і механізмів молодіжної політики

Складено авторкою на підставі [16]

Молодь володіє значним потенціалом, який може бути використаний для соціально-економічного прогресу. Заохочення та розвиток їхніх талантів стають ключовими завданнями молодіжної політики. Молодь характеризується активністю, ініціативністю та творчістю, часто виступає ініціатором змін у суспільстві, і тому молодіжна політика все більше стає спрямованою на підтримку участі молоді у прийнятті рішень та громадському житті. Це потребує якісної освіти та можливостей для навчання і розвитку, що в сучасному світі є ключовим аспектом молодіжної політики, адже розвинені та освічені молоді можуть бути драйверами інновацій та прогресу. Молодь часто

виявляє зацікавленість у справах громадянського суспільства, а гарантування їхньої участі в політичних та громадських процесах є важливим аспектом молодіжної політики.

Тому, молодь розглядається у публічному управлінні одночасно як об'єкт управлінського впливу і як суб'єкт управління, тобто як ключовий ресурс для майбутнього суспільства, і молодіжна політика націлена на забезпечення їхнього повноцінного розвитку та активної участі в різних сферах життя.

Молодіжна політика визначає процес практичної реалізації поставлених завдань її суб'єктами, тобто інститутами державної влади і органів місцевого самоврядування.

1.3. Роль молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики

Для формування і реалізації молодіжної політики є інститути публічного управління, які мають такі компетентності. Інститути публічного управління у контексті формування і реалізації молодіжної політики, представляють собою структури, органи, та організації, які забезпечують планування, розробку, виконання та оцінку політик, спрямованих на задоволення потреб та інтересів молоді.

Молодіжна політика незалежної України спочатку 90-х рр. ґрунтувалась на ідеології, що пропагувалась в Радянському Союзі, де основним ідеологом була комуністична партія, яка підпорядковувала собі єдину молодіжну організацію- комсомол. Молодіжна політика в Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) ґрунтувалась на ідеологічних принципах комунізму, які були визначені Комуністичною партією Радянського Союзу (КПРС) та ленінсько-сталінськими концепціями. Молодіжна політика опиралась насамперед на ідеологічну примусовість. Адже запровадження єдиної комуністичної ідеології вело до обмеження свободи висловлення та вибору для молоді. Всі молодіжні організації були підконтрольні Комуністичній партії, що

призводило до відсутності істинної політичної плюралізму. І хоча не всі молоді люди приймали чи підтримували ідеологію комунізму, вираження альтернативних поглядів було неприйнятним. А натомість, лояльні до ідей правлячої Комуністичної партії в СРСР мала значний вплив на кар'єрний розвиток молодих людей, більше того, без членства в комсомолі неможна взагалі було отримати освіту і знайти пристойну роботу. Активна участь в піонерській організації, Всесоюзному комуністичному союзу молоді (ВКСМ), а в подальшому - отримання членства в Комуністичній партії Радянського Союзу (КПРС) [20] забезпечували певний статус, кар'єрне зростання, та пільги та потребувала відданості партії. Це не просто збільшувало шанси отримати високопосадові посади в уряді, промисловості, науці, це інколи було єдиним можливим шляхом отримання освіти і посади тощо. Тож, на початку 90-х рр. молодіжна політика незалежної України продовжувала опиратись на ідеологію, що пропагувалась в Радянському Союзі, де основним ідеологом була комуністична партія, а головним механізмом управління залишалось суворе підпорядковування центральним органам влади і продовження функціонування головної молодіжної організації ВЛКСМ України.

Оцінка партійної вірності була важливою для подальшого росту в кар'єрі, цю тезу підтверджує ситуація сьогодні в сучасних країнах-диктатурах, російській федерації і Північній Кореї а також в східно європейських країнах, які були від тиском Радянського Союзу. Люди, які проявляли активну участь у партійних заходах, демонстрували свою відданість ідеям комунізму та могли розраховувати на більші можливості в отриманні важливих посад. Лояльність до партійних ідей однозначно визначала доступ до вищої освіти та можливостей професійного розвитку. Освіта та розвиток кадрів відбувалися на умовах партійного вірності і не передбачала інших соціальних ліфтів. Постійні утиски молоді, ідеологічний тиск, який іноді виражався у фізичному утиску, ув'язненнях і покараннях незгодних з тоталітарним режимом призвели до зародження молодіжних рухів на території України.

Невдоволення постійним ідеологічно-адміністративним тиском, формалізмом і застарілістю викликало опір з боку суспільства, насамперед, молоді. Тому у другій половині 1980-х років вище політичне керівництво СРСР вдалося з проведенням важливих, реформ. Так звані «перебудова», «гласність» і «демократизація» - то були гасла, які були хоч і з сумнівом, але позитивно сприйняті суспільством, зокрема, серед мислячої молоді. На той період в Україні у 1987 році виникло й існувало «119 різних дискусійних клубів різного спрямування» [21]. «Громадська активність молоді вийшла за межі офіційних комсомольських організацій. Відкрились можливості для поширення демократичного молодіжного руху в Україні. Він набрав популярності під гаслами повернення до національного історичного минулого, відновлення та збереження історико-культурної спадщини» [21, с. 10].

Від середини 50-х до кінця 80-х в Україні виникла можливість для формування низки молодіжних рухів, відмінних від монопольного, надміру обтяженого ідеологією і формалізмом комсомолу, що був «повністю підпорядкований вищому політичному керівництву СРСР та УРСР» [21, с. 13] й не мав жодного лагу самостійності, а будь-яка ініціатива утискалась. Ці молодіжні рухи/організації «За своїм політичним забарвленням, світоглядними переконаннями, власними уподобаннями ... можна умовно класифікувати на комуністичні, націоналістичні, загальнодемократичні, правозахисні, релігійні, культурно-мистецькі» [21, с. 13]. Але вони мали загальну мету - формування «політичної активності населення України через широку агітаційно пропагандистську діяльність» [21, с. 13], що, власне, і було досягнуто, більше того, молодіжні рухи створили умови для суттєвих змін в публічному управлінні держави і стали поштовхом для виокремлення в подальшому молодіжної політики в незалежній Україні у окремий специфічний вид діяльності державних і місцевих інститутів влади.

На межі 1980-х і 1990-х років демократичні молодіжні організації сприяли розвитку масового молодіжного руху, який досяг свого піку (на той час) у жовтні 1990 року. «Під час голодування у Києві, страйків, мітингів та

демонстрацій, що проходили на теренах України, молодь виявила величезний соціальний потенціал, здійснила студентську “оксамитову революцію”, що підірвала стабільність правлячої верхівки республіканської Компартії» [21, с. 10]. Так, наприкінці 80-х років на початку 1990-х років в українському «суспільстві формувалася особливий тип людей, яких можна було назвати представниками національно-визвольного руху» [23]. В цей час і пізніше на території України відбулися ряд подій, що свідчили про невдоволення молодіжною політикою СРСР та сприяли зародженню нової молодіжної політики у період незалежності.

Та найбільш видатним проявом незадоволення з тоталітарним режимом був політичний виступ студентів у жовтні 1990 року, що пізніше набув назви «Революція на граніті», яка була ненасильницьким методом виявлення протесту задля утвердження «ідеалів свободи і демократії, вшанування патріотизму і мужності української молоді» [23]. «Революція на граніті стала переломним моментом в утвердженні незалежності України, а молоде покоління вже на початку 90-х років засвідчило своє бажання і відстояло право жити у вільній демократичній державі» [23]. Стало зрозуміло, що назріло питання утвердження національної молодіжної політики.

Процес створення молодіжних організацій інших, відмінних від ВЛКСМ(У), було запущено. У період з кінці 80-х до середини 90-х і надалі виникли нові незалежні молодіжні ініціативи, які долучилися до розвитку громадянського суспільства та долучалися до обговорень щодо майбутньої молодіжної політики: «Української студентської спілки (УСС); Студентське братство (СБ), Спілка української молоді / Спілки незалежної української молоді (СУМ/СНУМ), о Союз українського студентства (СУС)» [25], тощо.

Деякі із цих подій узагальнені нами в таблиці 1.2.

**Зародження нової молодіжної політики в незалежній Україні Ключові
молодіжні рухи, 1989-2014 рр.**

Дата	Подія	Основна ідея і вимоги
Листопад 1989	Студентські протести	Студентські протести в Києві на підтримку виведення Радянської армії з Чехословаччини та вимога визнання студентських прав та свобод, підтримка «оксамитової революції» у Чехословаччині та опір чинному комуністичному режимові [21]
жовтень 1990	Революція на граніті	«Це був перший успішний ненасильницький політичний протест проти комуністичної влади в Українській РСР» «потрапити на гачок КДБ чи міліції, отримати відрахування з університету» молоді люди вийшли супротив реінкарнації СРСР за «українську державу і незалежність»[22]. Важливо, що «рушійною силою були не політики, а студентська молодь»[23] вони відстоювали незалежність України, демократизацію, серед вимог «недопущення підписання нового Союзного договору» [24] тощо
22 лютого 1990 року	Міська рада Львова затвердила «Статут пластового товариства»	Найстаріша (заснована у 1912) «українська скаутська організація, мета якої сприяти всебічному патріотичному самовихованню української молоді на засадах християнської моралі, на свідомих, відповідальних та повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільнот, і на провідників українського суспільств» [25]. Активна участь молодіжних організацій, таких як рух «Пласт», у протестах та громадянських заходах, вимагаючи демократії та національної незалежності
1990-1991	Створення нових молодіжних ініціатив	Виникнення нових незалежних молодіжних ініціатив, які долучилися до розвитку громадянського суспільства та долучалися до обговорень щодо майбутньої молодіжної політики: «Української студентської спілки (УСС); Студентське братство (СБ), Спілка української молоді / Спілки незалежної української молоді (СУМ/СНУМ), о Союз українського студентства (СУС)» [26] тощо.
2004	«Помаранчева революція»	«акції протесту українських громадян, викликані масовими фальсифікаціями президентських виборів 2004 року» [27], не є суто молодіжним рухом, але стала одним із проявів демократизації суспільства і свободи волевиявлення громадян
2013-2014 роках і дотепер	Події на Майдані Незалежності в Києві в були	Нова історична сторінка в становленні української державності, молодь виявила високий рівень громадянської активності, демонструючи відданість ідеям свободи, справедливості та демократії. Події на Майдані сколихнули суспільство, а учасники тих подій стали до добровольчих рухів для оборони територіальної цілісності України в російсько-українській війні

Події на Майдані Незалежності в Києві в 2013-2014 рр. були історичною сторінкою в розвитку становлення української державності України. Молодь відіграла важливу та визначну роль у цих подіях, зберігаючи активність.

Молодь стала основною силою на Майдані, виступаючи проти недемократичних дій влади та вимагаючи змін. Молодь виявила високий рівень громадянської активності, демонструючи відданість ідеям свободи, справедливості та демократії. Молодь використовувала різноманітні творчі та інноваційні методи для вираження своїх поглядів: мистецтво, музика, гасла та символіка відіграли важливу роль у створенні атмосфери протесту. Також зазначимо, що молодь вдало використовувала сучасні технології та соціальні мережі для організації та поширення інформації. Це сприяло масовості та глобальному визнанню подій.

Молодь на Майдані взяла на себе велику відповідальність за майбутнє країни. Це проявилось в активній участі у громадських організаціях, політиці та інших сферах і насамперед у добровільних рухах починаючи з 2014 р., коли російською федерацією була розпочата агресія проти України, яка переросла в широкомасштабну війну у 2022 р.

Роль молоді на Майдані свідчить про силу та визначальну роль молоді в суспільних змінах та боротьбі за демократію та права людини. Події на Майдані Незалежності в 2013-2014 роках не тільки викликали зміни в політичному ландшафті України, але й значною мірою вплинули на формування нового покоління лідерів і стали поштовхом для новацій у молодіжній політиці.

Хоча ідеї щодо молодіжної політики зароджувались в Україні ще приблизно в останнє десятиліття існування тодішнього СРСР, молодіжні заворушення, створення нових молодіжних рухів та інші події 90-х рр. свідчили про зростання активності молоді та її небажання приймати стереотипні методи та ідеологію радянського управління. Молодь виказала опір щодо своєї ролі суто як об'єкта молодіжної політики й прагнула стати суб'єктом управління, активним учасником змін. Заворушення дали результати, вони служили каталізаторами для створення нового політичного та соціального порядку в Україні, включаючи і молодіжну політику. В цей період розпочалось створення українських інститутів у сфері молоді, та формування нормативної бази, які відзначили перехід до самостійної молодіжної політики

Ці напрацювання лягли в основу першого молодіжного закону, прийнятого у квітні 1991 в СРСР «Про загальні засади державної молодіжної політики в СРСР» [27, с. 12].

Першим нормативним документом державної молодіжної політики в незалежній Україні була «Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» прийнята 15 грудня 1992 року [17]. Саме в цьому документі державну молодіжну політику в Україні вперше визнано «пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється: в інтересах молодої людини, суспільства, держави; з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді» [17].

Щодо сучасного стану інститутів з формування і реалізації молодіжної політики, це складна ієрархічна система яка складається з таких елементів:

- суб'єкти управління різного рівня (центральні органи державної влади, регіональні і місцеві органи влади, громадські організації і громадяни, у тому числі молодь);
- суб'єкти реалізації управлінських рішень (може поєднувати суб'єкти управління і суб'єкти виконання дій, послуг тощо, громадські організації, представники бізнесу, міжнародні фонди, заклади освіти, молодь тощо).

Створення керівних органів молодіжної політики в Україні визначалося соціально-політичними та історичними змінами, які відбувалися в країні під час переходу до незалежності. Відлік основних етапів цього процесу розпочинається з 1990 року, коли у травні в Україні створено «Головне управління у справах молоді при Кабінеті Міністрів Української РСР». Це стало чи не першим кроком у формуванні структури, що відповідає за регулювання молодіжної політики.

Завершення кінцевого процесу отримання Україною незалежності у грудні 1991 року визначило необхідність створення нових структур для виконання завдань, пов'язаних із молодіжною політикою. З відновленням незалежності України у 1991 р., державними інститутами, які розробляли

нормативно-правові акти, що мали започаткувати державну молодіжну політику, відмінну від чинної тоді радянської, що ґрунтувалась на пропаганді ідей правлячої партії, стали такі установи: «Комісія у справах молоді Верховної Ради УРСР дванадцятого скликання та Міністерство у справах сім'ї та спорту УРСР» [28]. Також ще на залишках головної молодіжної організації, комсомолу, був створений «Тимчасовий молодіжний творчий колектив наукового центру з проблем молоді ЦК ЛКСМУ»[28], який згодом реорганізовано у «Науково-дослідний інститут проблем молоді» [29].

У січні 1992 року Кабінет Міністрів України створив Міністерство у справах молоді та спорту України, яке взяло на себе відповідальність за формування та реалізацію державної молодіжної політики.

У листопаді 1995 р. була створена Національна рада з питань молодіжної політики як «координуючий та консультативно-дорадчий орган» він мав «сприяти постійному вдосконаленню державної молодіжної політики, забезпечувати узгодженість дій у вирішенні питань, пов'язаних із життям молоді та участю її в усіх сферах життя суспільства і держави» [30]. Створення такого органу було важливим досвідом започаткування механізму залучення молоді в управління молодіжними справами. Національна рада була першим історії незалежної України «координуючим та консультативно-дорадчим органом, покликаним сприяти постійному вдосконаленню державної молодіжної політики, забезпечувати узгодженість дій у вирішенні питань, пов'язаних із життям молоді та участю її в усіх сферах життя суспільства і держави» [30]. Наразі формування і провадження діяльності Національної ради з питань молоді керується Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2022 р. № 1011 [31].

Вересень 1998 року відзначається утворенням Державного комітету України з питань молодіжної політики, фізичної культури і спорту. Цей комітет став важливим органом, який сприяв розвитку та впровадженню молодіжної політики в країні. У цьому ж 1998 р., спостерігаємо посилення уваги влади до молодіжних питань і зрештою, чи не вперше було прийнято рішення щодо

формування з молодіжної роботи. Йдеться про постанову Кабінету Міністрів України «Про подальший розвиток мережі соціальних служб для молоді та підвищення ефективності їх діяльності» (втратив чинність) від 21 січня 1998 р. №63 [32], якою було нарешті затверджено «План розвитку мережі центру соціальних служб для молоді на 1998-1999 рр.» [33] і затверджено «Типове положення про соціальні служби для молоді»[32] (втратило чинність), також запропоновано розподіл компетенцій щодо молодіжної роботи між різними центральними органами влади:

– «Міністерство фінансів - формування проектів державних бюджетів мало передбачати кошти на створення і забезпечення діяльності цих центрів соціальних служб для молоді;

– Міністерство у справах сім'ї та молоді та Міністерство фінансів мало розробити та затвердити порядок фінансування центрів соціальних служб для молоді;

– Міністерство освіти мало передбачити квоту на підготовку спеціалістів із соціальної роботи згідно з державним замовленням» [321].

У наступному десятилітті (2000-2010 роки) проводились реформи у сфері молодіжної політики, в тому числі шляхом переформатування і перейменування відомств. Зокрема, в 2005 році створено Державний комітет України у справах молоді та спорту. У процесі формування нормативної основи державної молодіжної політики цього періоду важливим було прийняття «Концепції Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки» (12 квітня 2006 року №202-р) [34], вона започаткувала практику розроблення і прийняття молодіжних програм і була спрямована на вирішення низки проблем молоді:

– «потреба поповнення національної науки молодими кадрами, вирішення проблем «старіння» української науки, яке негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави;

– неефективне використання інтелектуального і творчого потенціалу обдарованих учнів і студентів, відсутні сприятливі умови для реалізації їх здібностей;

– розроблення нових напрямів роботи з обдарованими учнями і студентами (обдарована молодь) в умовах інтеграції України в загальноєвропейський простір»[34].

Внаслідок подій 2013-2014 рр., зокрема Революції Гідності, початку воєнної агресії російської федерації тощо відбулися подальші зміни у системі управління молоддю, але насамперед змінилась роль молоді в управлінні молодіжною політикою

В 28 лютого 2013 р. шляхом реорганізації Міністерства освіти і науки, молоді та спорту було створено Міністерство молоді та спорту України, яке стало центральним органом в управлінні молоддю та спортом.

На сьогодні головний державний інститут, на який покладено функції формування і реалізації молодіжної політики є Міністерство молоді і спорту України (далі - Мінмолодьспорту). Згідно «Положення про Міністерство молоді та спорту України», воно «є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України» [35].

До реалізації молодіжної політики залучені інші профільні міністерства, а також служба зайнятості, Державні міграційна служба тощо, органи місцевого самоврядування, комунальні заклади, підприємства і установи, так і громадські організації, представники бізнесу, громадяни, у тому числі і молодь.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження теоретичного змісту механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики можемо зробити такі висновки:

1. Визначено, що механізм публічного управління варто розглядати у контексті процесу формування і реалізації політики державної певної сфери і

тому механізмом публічного управління формування і реалізації молодіжної політики є сукупність, алгоритмів, дій, важелів, що використовують у своїй діяльності інститути публічної влади для досягнення мети державної політики. Такий, процесний підхід розуміння механізму формування і реалізації молодіжної політики зумовлений насамперед вимогами воєнного часу. З точки зору процесного підходу, механізми публічного управління визначають способи, інструменти та процедури, які використовуються для здійснення ефективного та ефективного управління різними сферами державного апарату та взаємодії з громадянами. Основні механізми публічного управління включають: законодавчо-правовий, інституційний, організаційно-функціональний, економічно-фінансовий, інформаційно-комунікаційний, технологічно-цифровий та ін.

2. Аналіз наукової дискусії щодо категорій «політика», «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика», визначено розуміння, що політика – це концептуальне світоглядне поняття, яке охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, у т.ч. публічного управління, це не лише сфера діяльності, але й особлива система в суспільстві, вона включає різні інституції публічного управління та їх взаємодію, в цій системі наявна конкретна структура та механізми функціонування. Отже, державну молодіжну політику ми розглядаємо як невід’ємну частину загальної політики держави, яка відноситься до процесів соціалізації молоді, її виховання, залучення у суспільні процеси, економічного забезпечення, працевлаштування тощо.

Визначено, що молодь є об’єктом управлінського впливу і саме для реалізації цього впливу й формуються механізми публічного управління, молодь, як об’єкт молодіжної політики, є важливим і стратегічно значущим сегментом суспільства, економіки, держави. Водночас роль молоді в суспільстві активізується, молодь все більше долучається до управління і тому сьогодні молодь у публічному управлінні розглядається одночасно як об’єкт управлінського впливу і як суб’єкт управління.

3. Молодіжна політика незалежної України спочатку 90-х рр. продовжувала опиратись на ідеологію, що пропагувалась в Радянському Союзі, де основним ідеологом була комуністична партія, а головним механізмом управління залишалось суворе підпорядкування центральним органам влади і продовження функціонування головної молодіжної організації ВЛКСМ України. Втім молодіжні рухи/організації, які виникли ще у 50-х роках ХХ сторіччя й набували сили і впливовості уже в незалежній Україні за своїм світоглядними спрямуваннями були доволі різноманітними (суто партійними, націоналістичними, загальнодемократичними, правозахисними, релігійними тощо), але мали загальну мету - формування політичної активності і громадянської свідомості населення, у тому числі молоді. Ці молодіжні рухи створили умови для демократичних змін у суспільстві і законодавчих змін в публічному управлінні, а в подальшому стали поштовхом для виокремлення молодіжної політики в незалежній Україні у окремий специфічний вид діяльності державних і місцевих інститутів влади й формування її інститутів.

На сьогодні головний державний інститут, на який покладено функції формування і реалізації молодіжної політики є Міністерство молоді і спорту України (далі - Мінмолодьспорту), яке «є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України». До реалізації молодіжної політики залучені інші профільні міністерства, а також служба зайнятості, Державні міграційна служба тощо, міжнародні організації і партнери, органи місцевого самоврядування, комунальні заклади, підприємства і установи, так і громадські організації, представники бізнесу, громадяни, у тому числі і молодь.

РОЗДІЛ 2

СТАН МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Особливості функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу

Питання формування та впровадження державної молодіжної політики в Україні не може розглядатись і вирішуватись в ізоляції від аналогічних практик у розвинених країнах світу. Це особливо актуально, оскільки це питання прямо пов'язане з процесом інтеграції України до світового співтовариства, зокрема до Європейського Союзу. Таким чином, досвід інших країн служить основою для національної системи публічного управління, надаючи ефективну базу для впровадження результативних та суспільно важливих механізмів реалізації державної молодіжної політики. В даному контексті не йдеться про просте копіювання окремих практик, а про їх адаптацію в умовах України з урахуванням національної ідеології і напрацьованого позитивного досвіду. Враховуючи обрану Україною стратегію прийняття європейських стандартів та принципів, включаючи участь молодих громадян в управлінні справами громади, важливим є аналіз європейського досвіду політизації та активної участі молоді у політичних процесах.

Молодіжна політика не лише в країнах – диктатурах відіграє важливу роль, в демократичних країнах вона також у фокусі уваги. В країнах- членах ЄС молодіжна політика постійно знаходиться серед стратегічних напрямів розвитку урядів, міждержавних структур, міжнародних організацій та всесвітньої громадськості. Європа прикладає значні зусилля до створення єдиного соціально-політичного простору, не лише зі спільними інститутами, але й зі спільними цінностями та ціннісними орієнтаціями. В цьому контексті молодіжна політика стає визначальним напрямком політики Європейського

Союзу, оскільки саме вона суттєво позитивно впливає на інтеграцію національних співтовариств в єдиний європейський простір.

Ключовим баченням європейських країн щодо молодіжної політики є те, що усім молодим людям має бути запропонований доступ до гідного життя, інформації, ринку праці, гідного житла, належних послуг з охорони здоров'я, належні освітні можливості, чисте середовище, свобода рух і відпочинок. На сьогодні сучасне суспільство, в якому молодь має утвердитися, не є дружним до молодих людей. Будь-які ресурси, мають бути залученими для того, щоб молоді люди могли розвивати свої здібності, брати участь в управлінні робити внесок у життя суспільства. Власне уряди європейських держав розглядають фінансування молодіжної політики інвестицією, що дозволяє молодим людям повною мірою зайняти належне місце в суспільстві і у майбутньому нести відповідальність перед суспільством. Тому головною метою європейської молодіжної політики є захист та здійснення прав молоді та сприяння розширенню їх можливостей. Європейський Союз і Рада Європи, а також національні, регіональні та місцеві влади беруть на себе політичні і фінансові зобов'язання щодо реалізації молодіжної політики [37].

З урахуванням цього, на європейському і глобальному рівнях прийнято Молодіжну стратегію ЄС 2019-2027, цілями якої, серед іншого є «залучення» молоді у соціально-політичні процеси країн а також «розширення прав і можливостей» молоді [38].

Інституційний механізм молодіжної політики ЄС, механізми роботи молодіжного департаменту та її інструменти молодіжної роботи є взаємопов'язаними і взаємозалежними. Вони опираються на молодіжну інфраструктуру структуру і інститути управління, які підпорядковуються секретаріату Ради Європи або Європейської комісії це :

- «європейські молодіжні центри,
- Європейський фонд молоді,
- спільно керовані Статутні органи (Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ)

– Консультативна рада з питань у справах молоді (CCJ), які утворюють Об'єднану раду у справах молоді (CMJ)» тощо [38].

Партнерство між Європейською комісією та Радою Європи у сфері молоді (далі Партнерство молоді) – забезпечують загальний контекст, у якому здійснюється молодіжна робота, зміст якої наведено у розробленій Стратегії молодіжного департаменту Ради Європи на період до 2030 р. [39, с. 21-82], яка була затверджена Комітетом міністрів Раді Європи Резолюцією CM/Res (2020)2 «Про стратегію молодіжного департаменту Ради Європи до 2030 р.»[40].

Чинною є також Угода про партнерство між Радою Європи та Європейським агентством з інформації та консультування молоді (ERYICA) [38]. Це елемент системи управління високого рівня молодіжною сферою, в рамках якого рішення приймаються спільно представниками молодіжних організацій та урядів, що відтворюється в рівній представленості цих партнерів під час підготовки заходів та навчальних програм, а також матеріалів та публікацій.

Загалом, в у країнах ЄС уряди постійно, активно і давно співпрацюють з молодіжним сектором і молодіжними організаціями і наразі напрацювали спільні міждержавні елементи молодіжної політики, які, зазначені в «Стратегії молодіжного департаменту Ради Європи до 2030 р.» [40] і, за результатами «Дослідження про стан молоді та молодіжну політику в Європі», стали її ключовими пріоритетами для всіх країн, це:

- «соціальний взаємозв'язок (ланцюг) між урядом, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура продовження освіти і професійної освіти;
- підтримка молодим сім'ям;
- відповідна спеціальна підтримка для молодих людей «груп ризику», таких, як люди з особливими потребами чи молоді в'язні;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;

–правильна організація професійної підготовки тих, хто працює з молодими людьми;

–дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;

–сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми» [41, с. 106-110].

Нами узагальнено інституційний механізм формування і реалізації молодіжної політики в Європейському союзі, який містить дві ключові групи інститутів «Інститути секретаріату Ради Європи та Європейської комісії» і їх функції та «спеціалізовані інститути європейської молодіжної політики»[42, с.48] (рис. 2.1):

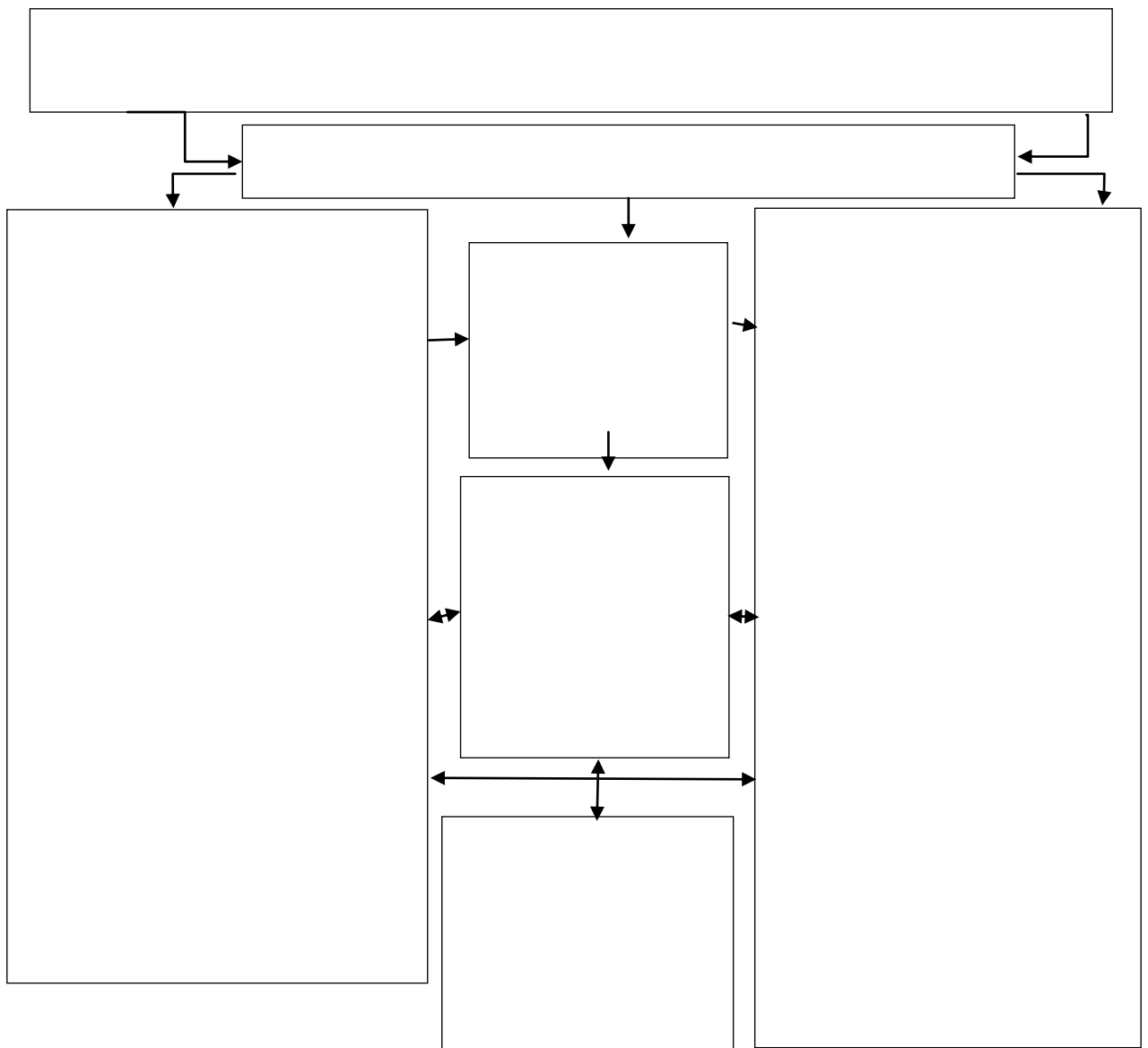

Рис. 2.1. Інституційний механізм формування і реалізації молодіжної політики в Європейському союзі

Важливим інструментом реалізації молодіжної політики, який запускає весь механізм публічного управління є централізовані і локальні (децентралізовані молодіжні програми, які фінансуються за рахунок бюджету ЄС, національних державних і локальних бюджетів а також за рахунок фінансових партнерів. Найбільш відомою є програма розроблена Європейським Союзом для молоді «Молодь в дії». Вона спрямовано на формування у молодих людей почуття активного європейського громадянства, солідарності та толерантності серед молодих європейців а також сприяє і залученню їх до формування майбутнього Союзу. Програма «Молодь в дії» сприяє мобільності всередині та за межами ЄС, заохочує до неформального навчання та міжкультурного діалогу, а також заохочує залучення всіх молодих людей, незалежно від їхнього освітнього, соціального та культурного походження. Європейська комісія несе повну відповідальність за реалізацію програми «Молодь в дії», бюджетом та встановлює пріоритети, цілі та критерії для Програми на постійній основі, керує та контролює загальну реалізацію, подальшу діяльність та оцінку цієї Програми.

Національні Агенції, як один зі спеціалізованих інститутів європейської молодіжної політики просувають і впроваджують Програми молодіжної політики на національному рівні та виступають сполучною ланкою між європейськими Комісіями, промоутерами на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також між громадськими організаціями і самою молоддю. Їхнім завданням є:

- збирати та надавати відповідну інформацію про програму «Молодь в дії»;
- керувати прозорим і справедливим процесом відбору проектних заявок для фінансування;
- забезпечити ефективні та ефективні адміністративні процеси;

- шукати співпраці з зовнішніми органами, щоб допомогти в реалізації Програми;
- оцінювати та контролювати виконання Програми;
- надавати підтримку заявникам та промоутерам проектів протягом життєвого циклу проекту;
- сформувати діючу мережу звязків з усіма національними агентствами та Комісією ЄС з питань молоді;
- покращити видимість Програми та залучення об'єктів у Програму;
- сприяти поширенню та використанню результатів Програми на національному рівні.

Також маємо назвати довготермінову програму у сфері освіти, молоді та спорту «Erasmus+», яка заснована на міжнародній співпраці ЄС з іншими країнами світу, у тому числі з Україною. Програма розроблена для сприяння співпраці між освітніми установами, студентами, викладачами, молоддю та організаціями в галузі молоді та спорту в різних країнах. Програма надає можливості для мобільності студентів, викладачів, науковців та молоді. Це включає академічні обміни, стажування, участь у проектах, спрямованих на розвиток навичок та культурний обмін. «Erasmus+» став важливим інструментом на шляху до зміцнення співпраці в освіті та молодіжному секторі, сприяючи розвитку та взаєморозумінню між країнами.

Узагальнюючи, зазначимо, що ключовими особливостями механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу (ЄС) є такими:

Функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу опирається на стратегічні документи, які є єдиними для всіх країн-членів ЄС. Опираючись на загальну стратегію, кожна країна ЄС розробляє національні стратегії молодіжної політики, які визначають основні напрямки та пріоритети дій в цьому секторі. Ці стратегії розробляються враховуючи особливості кожної країни, але також враховують загальні цілі та вимоги ЄС;

В ЄС сформована стійка й ефективна інституційна структура, яка має три рівні міжнародний, національний центральний і національний місцевий. В кожній країні ЄС існують відповідні органи та інституції, відповідальні за реалізацію молодіжної політики. Це можуть бути спеціальні управління, департаменти або агентства, які координують дії у цьому напрямку.

Механізми публічного управління формування і реалізації молодіжної політики і доповнюються громадським сектором, участь громадськості вже стала необхідною і важливою ланкою взаємодії уряду, місцевих органів і суспільства. Механізми формування молодіжної політики враховують участь молоді та представників громадянського суспільства. Зазвичай існують консультаційні механізми, діалоги та форуми, що дають можливість молоді висловлювати свої думки та враховувати їх у процесі прийняття рішень.

Молодіжна політика в ЄС реалізується через міжсекторальний підхід. Це означає, що враховуються не тільки освітні, але й економічні, соціальні, культурні та інші аспекти, щоб створити цілісний підхід до розвитку молоді. Міжсекторальний підхід дозволяє враховувати різноманітні аспекти розвитку молоді, такі як освіта, економіка, зайнятість, культура, здоров'я і соціальна сфера. Це сприяє створенню цілісної стратегії, яка дозволяє молоді розвиватися в комплексі та надає їм широкий спектр можливостей. Міжсекторальний підхід стимулює співпрацю різних галузей та відомств, включаючи урядові, неприбуткові, освітні та приватні сектори. Це сприяє обміну ресурсами, експертизою та інноваціями, що сприяє ефективнішій реалізації молодіжної політики. Міжсекторальний підхід дозволяє більш ефективно адаптувати молодіжну політику до змін у соціально-економічному середовищі, а це дозволяє оперативно реагувати на нові виклики та можливості.

Механізми реалізації молодіжної політики мають низку інструментів, які передбачають мобільність та обмін. Програми мобільності, такі як «Молодь в дії», «Erasmus+» тощо, стимулюють обмін студентів та молоді між країнами ЄС. Це сприяє міжкультурному розумінню, розвитку особистості та глобальній співпраці та забезпечує поширення ціннісного підходу в освіті і вихованні.

Механізми фінансування є різноманітними, але Уряд Європейського Союзу надає значну фінансову підтримку для реалізації молодіжних ініціатив та програм через гранти, субсидії, стипендії та інші форми фінансування.

Механізми мають глобальний вимір, так як основною метою молодіжної політики є сприяння співпраці з іншими країнами і світовими регіонами. Національна молодіжна політика в Європейському Союзі (ЄС) є складовою глобального виміру, оскільки ЄС докладас зусиль для створення єдиної та спільної стратегії для розвитку молоді в усіх країнах-членах. Молодіжна політика ЄС сприяє участі молоді у прийнятті рішень та їхньому активному громадянському життю. Це відбивається в різноманітних ініціативах, спрямованих на стимулювання участі та лідерства молоді. Саме тому ЄС пропонує єдиний підхід до молодіжної політики, сприяючи співпраці та обміну досвідом між країнами-членами. Це сприяє формуванню загальних цілей та стандартів для підтримки молоді в Європі. Високий рівень координації та співпраці в молодіжній політиці ЄС робить її прикладом глобального підходу до підтримки молоді та розвитку єдиного європейського простору для молоді.

2.2. Сучасний стан механізмів формування і реалізації молодіжної політики в Україні

Молодіжна політика в Україні пройшла значні зміни в порівнянні з Радянським Союзом після отримання країною незалежності у 1991 році. У сучасній Україні потреба відстоювання своєї територіальної цінності в російсько-українській війні та протистояння іншим викликам з однієї сторони та подальша євроінтеграція і реалізація соціальних реформи, насамперед, децентралізації вимагають подальших змін і в роботі механізмів формування і реалізації молодіжної політики. Але маємо назвати деякі ключові зміни щодо молодіжної сфери, що вже відбулися.

З отриманням незалежності України від Радянського Союзу відбулася відмова від ідеології комунізму та її панівної ролі в суспільстві. Замість цього

почалася спроба будувати демократичну та плюралістичну систему, в якій кожен громадянин може вільно обирати свої погляди та спрямування. Україна сприяє розвитку громадянського суспільства та активно включає молодь у соціально-політичні процеси. З'явилися різноманітні громадські організації та ініціативи, спрямовані на захист прав молоді та розвиток її потенціалу. Молодіжні організації в Україні дедалі більше набувають незалежності та роль у громадському житті. Вони виступають як інструменти партісипації молоді в прийнятті рішень та розвитку суспільства.

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та впровадження кращих практик у сфері молодіжної політики. Зокрема, акцент робиться на підтримці освіти, мобільності та інтернаціоналізації молодіжних ініціатив. Україна спрямовує зусилля на захист свободи слова та вираження, що дозволяє молоді вільно висловлювати свої думки та погляди без політичного тиску, який існував у часи Радянського Союзу.

Змінюється підхід до освіти та науки, так як з'являються нові можливості для навчання за кордоном, впроваджуються сучасні підходи і технології до навчання та розвитку молоді. З'являються програми та ініціативи, спрямовані на підтримку та розвиток творчого потенціалу молоді, стимулювання інновацій та підприємництва серед молоді.

Ці зміни вказують на те, що молодіжна політика в Україні стала більш орієнтованою на права та інтереси молоді, сприяє розвитку громадянського суспільства й активності молодих людей щодо прийняття управлінських рішень а також активно взаємодіє з міжнародним співтовариством.

В Україні є успішний досвід вирішення актуальних питань, пов'язаних з молоддю. В той же час існує низка викликів, пов'язаних з необхідністю самореалізації та розвитку потенціалу молоді. Ці виклики включають участь та інтеграцію молоді в суспільне життя для формування національної свідомості на основі суспільно-державних цінностей та відповідального громадянства. При цьому важливо забезпечити молоді можливості для успішної реалізації та

соціалізації, підвищити рівень її громадянських компетентностей та спроможності бути самостійним, життєстійким, активним, патріотичним і відповідальним учасником суспільного життя.

Важливим поштовхом до змін у молодіжній сфері стала децентралізація влади, яка підсилюється зовнішньополітичним пріоритетом України – курс на вступ до ЄС. Це зумовлює необхідність адаптацію національного законодавства до європейських та світових норм і стандартів, у тому числі і в молодіжній політиці. Ефективність молодіжної політики в Україні тепер не є лише в компетенції центральних органів влади, але здебільшого залежить лише від взаємодії центральних органів влади і ОМС, єдиного державницького ідеологічного мислення і належної координації дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва.

Конституція України [43], ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування [44] та затвердження «Національної молодіжної стратегії до 2030 року» [45] визначили основні пріоритети молодіжної політики в Україні, вони такі: «безпека - підвищення безпечності середовища і посилення життєстійкості молоді; здоров'я - формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогігієни; спроможність - залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування у молоді громадянських компетентностей; інтегрованість - підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу» [45].

В умовах дії негативних чинників функціонування механізмів публічного управління, зазначимо, що ще з 2014 р., а повною мірою з 24 лютого 2022 р. Україна зіткнулася з проблемою втрати людських ресурсів, втрату через загибель і втрати у зв'язку з численною хвилею мігрантів. По-перше, основну чисельність збройних сил складають молоді люди 20-35 років і вони насамперед наражаються на смертельну небезпеку у ході воєнних дій. По-друге, українці в пошуках порятунку і безпеки покидали свої домівки і Україну. Точної

інформації про загиблих на сьогодні немає, орієнтовно, з посиланням на інформацію ООН, зазначимо, що станом на грудень 2023 р. «від початку повномасштабної війни Росії проти України загинули 10 233 цивільних, ще 19 289 отримали поранення. Понад 100 мирних українців загинули в російському полоні, з них одна дитина. Кількість біженців з України сягає 6,3 млн в усьому світі, 80% із них хочуть повернутися до України» [46]. Є дещо інша інформація від Марка Мілли, очільника Об'єднаного комітету начальників штабів США. За його даними ще на кінець 2022 р. «близько 40 тис. українських цивільних загинуло від початку повномасштабної війни» [47], що, можливо більше відповідає дійсності, враховуючи трагедію Маріуполя. Для усвідомлення масштабу витоку молодих людей за останні роки з України у 2022 р., зазначимо, що у період до повномасштабного вторгнення росії, на кінець 2021 р. в Україні «проживало 9,9 млн. молодих осіб віком від 14 до 35 років, що складало 24,3% від загальної чисельності постійного населення України» [48, с. 28], а після і з 24 лютого 2022 р. за даними «Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (далі – УВКБ ООН)» «...станом на 13.06.2022, починаючи з 24.02.2022 р., з України виїхали 7514460 та повернулося 2479398 осіб, тимчасовий захист в країнах ЄС отримали 3206642 українців»[49].

Враховуючи такі колосальні втрати, питання ефективності молодіжної політики набуває все більшої гостроти.

Сьогодні на функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики є низка факторів. Зазначимо, що є фактори двох груп:

– фактори позитивного впливу, які сприяють зміні загального бачення молодіжної політики і пришвидшують розвиток механізмів її формування і реалізації, два ключових з них це подальший євроінтеграційний поступ і реформа децентралізації влади;

– фактори негативного впливу, які уповільнюють розвиток російсько-українська війна, що спричинила значні руйнування, втрату людей, у т.ч. молоді, через загибель та міграцію; корупція і формалізм у частині реалізації

молодіжної політики, що частково є спадком радянської доби, а частково – вже сучасним надбанням.

Є й інші фактори, глобальні виклики (епідемії, катастрофи тощо, які ведуть до фінансових втрат), політична невизначеність і нездорова політична конкуренція як в середині країни, так і в країнах- наших партнерах тощо.

Якщо говорити про вплив децентралізації на формування і реалізацію молодіжної політики, то зазначимо, що уже у 1990-1991 роках окрім існуючих тоді центральних органів влади у сфері молодіжної політики в областях, районах і адміністративних утвореннях, зокрема містах (в селища і села цей процес прийшов пізніше) при виконавчих комітетах почалося створення структурних підрозділів, які розгортали роботу щодо вирішення проблем молоді. Але справжня молодіжна робота на місцевому рівні розпочалась лише починаючи з 2015 р. з початком реформи децентралізації влади й делегуванням певних повноважень до органів місцевого самоврядування (далі – ОМС).

Процес децентралізації в Україні було розпочато прийняттям у 2014 році низки важливих нормативних документів, це:

–«Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» (01.04.2014) [50] – визначальний програмний документ, яким було започатковано реформу децентралізації і зміну в подальшому норм і правил функціонування механізмів публічного управління;

–закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) [51] і «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014) [52], які в нормувували процеси об'єднання і співробітництва територіальних громад і, власне забезпечували механізм реалізації реформи;

–зміни до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової складової децентралізації і фінансування делегованих повноважень тощо.

Децентралізація влади, яка передбачала «добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад» [52], а також делегування повноважень і передачу ресурсів для виконання цих повноважень надала нового змісту

розуміння молодіжної політики на місцях молодіжній діяльності в територіальній громаді. До того ж, децентралізація влади посилила той факт, що реформи мають посилювати Україну як демократичну державу, а «декларування і реальна реалізація прав і свобод людини є головним обов'язком держави, це стосується всіх верств і вікових груп, у тому числі молоді» [53, с. 215].

У контексті децентралізації розподіл функцій і компетентностей в молодіжній сфері між різними рівнями влади (центральним, регіональним та місцевим) може визначатися конкретною моделлю управління кожної країни чи регіону.

На центральному рівні відбувається формулювання загальних стратегій і загальне розуміння політики в галузі молодіжної роботи; розроблення законодавства та національних стратегій щодо молодіжної політики та фінансування національних програм для молоді та реалізація ключових національних ініціатив.

Тому важливим є розподіл функцій і компетентностей різних рівнів влади на національному, регіональному і місцевому рівнях у молодіжній сфері (рис. 2.2).

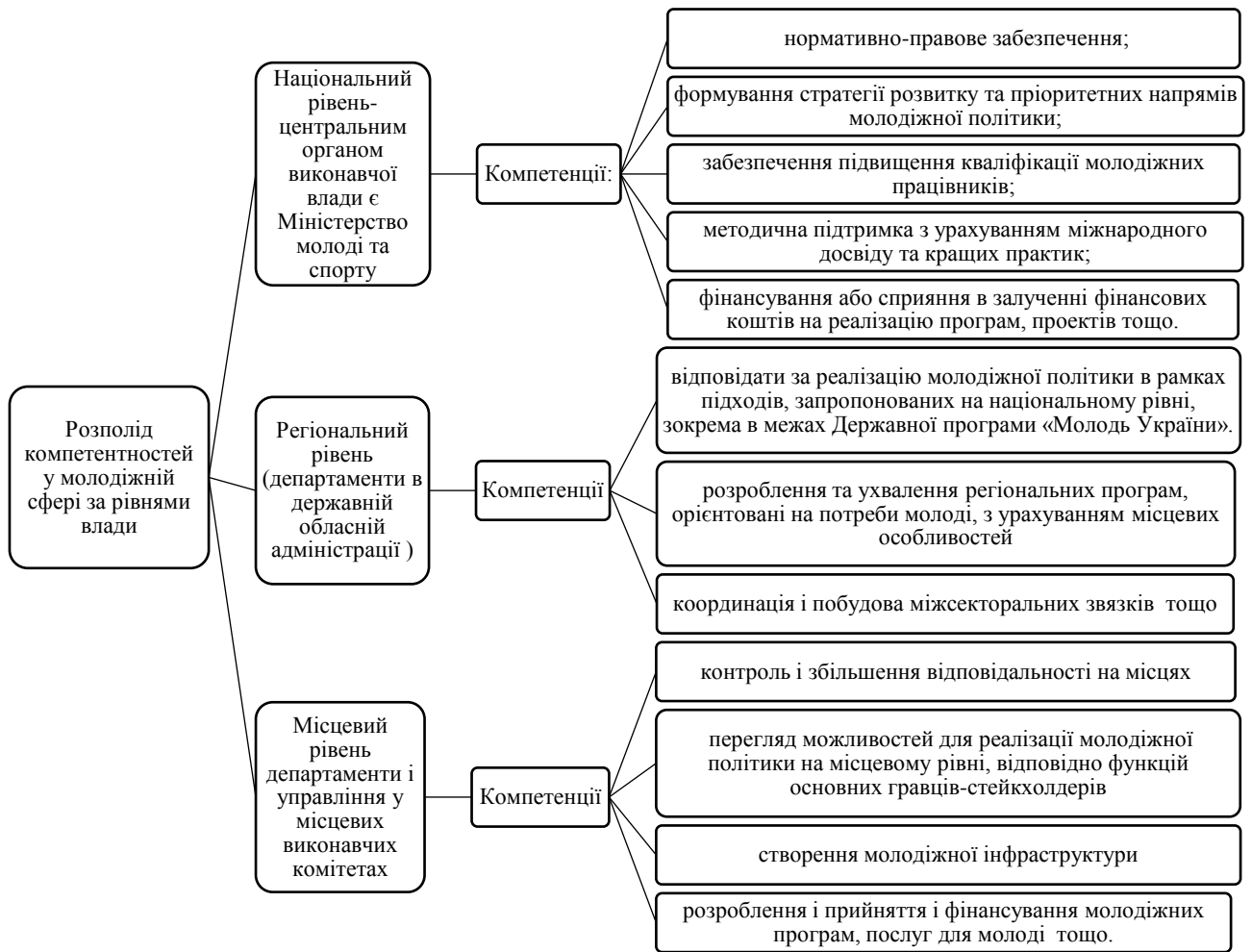

Рис. 2.2. Розподіл функцій і компетентностей різних рівнів влади у молодіжній сфері в умовах децентралізації

Як бачимо, регіональний рівень передбачає здійснення адаптації національних стратегій до регіональних особливостей; розроблення регіональних програм та ініціатив для молоді, координацію дій місцевих органів влади та неприбуткових організацій в галузі молодіжної політики. Компетенція ОМС стосується розроблення і реалізації програм і послуг для молоді на місцевому рівні, забезпечення доступу молоді до освіти, зайнятості та культурних і розважальних заходів, сприяння громадській участі молоді в прийнятті рішень та формування молодіжної політики.

І, зрештою, громадський сектор забезпечує участь у формуванні та виконанні молодіжних програм, надання послуг та підтримки для молоді на місцевому рівні, здійснює взаємодія з органами влади для впровадження громадянського участі молоді

Як бачимо є певні відмінності національної практики із досвідом європейських країн щодо механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики. Наведемо порівняльну характеристику механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського Союзу (ЄС) та в Україні, хоча обидві системи мають свої унікальні особливості (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського Союзу та в Україні

Ознака порівняння	Характеристика механізмів публічного управління з формування і реалізації молодіжної політики	
	Європейський Союз	Україна
Децентралізація	більшість країн ЄС мають розвинені механізми децентралізації, що дозволяє регіонам та місцевим урядам самостійно реалізовувати політику, включаючи молодіжну політику.	децентралізація вплинула на формування регіональних і місцевих програм та фінансування. Це створило позитивні передумови до реалізації молодіжної політики в умовах війни, але, водночас створило різні підходи до її реалізації в різних областях і громадах.
Середовище функціонування	мають стабільні політичні та економічні умови, що сприяють ефективній реалізації молодіжної політики.	зазнає руйнівного впливу від війни з росією, що ускладнює формування і реалізацію молодіжної політики через нестабільність та потреби, пов'язані з війною.
Фінансування та інші ресурси	країни ЄС мають доступ до значних фінансових ресурсів для реалізації молодіжних програм та проектів.	мають місце фінансові обмеження та економічні виклики, які негативно впливають на реалізацію масштабних програм для молоді в Україні, через брак ресурсів зменшується обсяг і якість послуг для молоді
Молодіжна участь, залучення	Участь молоді у прийнятті рішень та громадська активність є важливими аспектами молодіжної політики в ЄС.	умови війни можуть впливати на здатність молоді брати участь у політичних процесах та рішеннях.
Міжнародний діалог	Європейські країни активно залучаються до міжнародного діалогу та обміну досвідом у сфері молодіжної політики.	Україна може стикатися з викликами міжнародного співробітництва через конфлікт з Росією, через це ускладнюються можливості долучення українців до міжнародних програм.

Порівнюючи ці аспекти, слід враховувати, що ЄС та Україна мають різний ступінь розвитку, економічну стабільність та умови, що впливають на реалізацію молодіжної політики.

Насамперед для нас є важливим те, що децентралізація вплинула на формування регіональних і місцевих програм та фінансування, це створило позитивні передумови до реалізації молодіжної політики і забезпечило її виживання в умовах війни, але, водночас створило різні підходи до її реалізації в різних областях і громадах.

Узагальнюючи зазначимо, що основні фактори, такі як війна, викликана нею міграція, демографічні зсуви і інші, негативно впливають на функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики. Однак визначено, що цей негативний вплив можна зменшити шляхом системної та масової роботи з молоддю за прикладом досвіду європейських країн.

Ключовим вирішенням є створення мережі взаємопов'язаних і скоординованих інститутів молодіжної політики, які стануть основою для загальної системи публічного управління у справах молодіжної політики на рівні територіальних громад, регіонів і держави. Такий підхід спрямований на нейтралізацію негативних наслідків зазначених передумов та сприяє ефективній реалізації молодіжних ініціатив у відповідь на сучасні виклики на державному і місцевому рівнях.

2.3. Молодіжна інфраструктура у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні

Механізми публічного управління молодіжною політикою на місцевому рівні визначаються комплексом інструментів та структур, спрямованих на реалізацію стратегій і програм, сприяючи задоволенню потреб та інтересів молоді в конкретних територіальних громадах. Але для нас важливо визначити

проблеми молодих людей, з якими вони стикаються і які держава, ОМС мають допомогти вирішити молодим людям.

Насамперед зазначимо, що молоді українці загартовані у молодіжних рухів і в відстоюванні територіальної цілісності нашої держави у російсько-українській війні продемонстрували свою громадянську свідомість і головну ідеологічну ціннісно орієнтовану оцінку світу і готовність до опору несправедливості і несвободи. Це безцінна властивість великого прошарку молодих українців.

Хоча ще у 2018 р. ситуацій щодо активності молоді і її участі в суспільних процесах була невтішною. Так згідно з даними «репрезентативного соціологічного дослідження “Молодь України - 2018” було проведено оцінку та аналіз 24 форм участі молоді в житті суспільства (волонтерська діяльність, участь у діяльності інститутів громадянського суспільства, молодіжних центрів, у житті суспільства через Інтернет, відстоювання власної думки, мобільність, політична активність тощо), які увійшли до Індексу участі молоді в суспільному житті, що включає показники соціологічних досліджень та цієї Програми» [36]. Опитування показало таке:

- «56 відсотків молоді в Україні не знають, не цікавляться, не виявляють бажання та інтересу до участі у суспільному житті;
- 27,3 відсотка молоді поінформовані про ті чи інші форми участі, знають про різні інструменти участі, вагаються та не користуються ними;
- 16,7 відсотка молоді так чи інакше беруть участь у суспільному житті» [36].

Однак, в умовах війни, економічної кризи, дефіциту ресурсів перед молодими людьми постають насамперед економічні питання: доступ до освіти, робота і оплати праці; житло, охорона здоров'я тощо. На другий план відходять дещо «непрактичні» прагнення, як бажання влади, слави, навіть можливості реалізувати свій талант та бути вільним та незалежним у своїх рішеннях. «даними всеукраїнського опитування громадської думки, проведеного в травні-червні 2019 р. Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), рівнем

своєї матеріальної забезпеченості задоволені 22 %, не задоволені - 57 %. За даними того ж дослідження, в середньому своїм життям трохи більше задоволені молоді люди аніж старші: серед молодих людей (18-29 років) тим, як складається їхнє життя, задоволені 58 %, не задоволені - 12 %, серед людей у віці 30-49 років задоволені 51 %, не задоволені - 16 %, серед старших 50 років задоволені 41 %, не задоволені - 25 %» [54, с. 138].

Згідно закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. молодіжною інфраструктурою є «будівлі, споруди, молодіжні простори, інші приміщення, земельні ділянки, що використовуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами молодіжної роботи для реалізації молодіжної політики та/або для здійснення молодіжної роботи» [16]. Для молоді важливо, щоб було багато таких закладів, які надають ефективні послуги, є доступними і дозволяють вибрати оптимальні для себе варіанти. Ці заклади можуть відрізнятися за популярністю серед різних груп молоді, але наявність різноманітних можливостей задовольняння різних смаків і потреб стає більш реальною завдяки широкій мережі таких установ.

Проте самі ці споруди, будівлі, заклади тощо не функціонують, тому молодіжну інфраструктуру можна вважати важливим елементом організаційно-функціонального механізму, який, у свою чергу є системою виконавчих органів і інститутів громадського сектору, тобто суб'єктів реалізації молодіжної політики, компетенції і функції професійна діяльність і взаємодія яких спрямовані на вирішення проблем і забезпечення потреб молоді.

Всі ці об'єкти об'єднує «у молодіжну інфраструктуру спрямованість діяльності на задоволення потреб та створення необхідних умов для ефективної соціалізації молодих громадян» [55]. Отже, в конкретній територіальній громаді, як наприклад, Підгородненська міська територіальна громада Дніпропетровської області, може існувати низка об'єктів молодіжної інфраструктури і відповідних суб'єктів реалізації молодіжної політики. Громада створена у 2019 р. після добровільного «об'єднання Підгородненської міської ради Дніпровського району та Спаської сільської ради

Новомосковського району Дніпропетровської області» [56]. «Загальна площа території 225,51км², населення станом на 01 січня 2020 р. - 23975 мешканців» [56], включає в себе такі населені пункти: «м. Підгородне, с. Перемога, с. Спаське, с. Дмитрівка, с. Хуторо-Губиниха» [56].

«Для реалізації завдань місцевого самоврядування у сфері освіти, культури, молоді та спорту» [57] 20 грудня 2020 р. рішенням міської Підгородненської міської ради утворено відділу освіти, культури, молоді та спорту зі створенням юридичної особи та затверджено Положення про його роботу [57]. «Відділ веде самостійний баланс, має право відкривати реєстраційні рахунки в установах Державного казначейства України, у межах своїх повноважень укладати від свого імені угоди з юридичними і фізичними особами, мати майнові і немайнові права, нести зобов'язання, бути позивачем і відповідачем у судах. Відділ має печатку із зображенням Державного герба України і власним найменуванням, штамп, відповідні бланки та інші атрибути юридичної особи» [57]. До компетенцій відділу входить створення і «управління комунальними закладами освіти, культури, молоді та спорту» [57].

Серед низки завдань відділу є такі:

- «участь у реалізації державної політики у сфері освіти, культури, молоді та спорту;...
- здійснення контролю за дотриманням законодавства України з питань освіти, культури, молоді та спорту;
- визначає потребу у навчальних закладах усіх типів, культурних, молодіжних, спортивних закладах та подає пропозиції до виконавчого комітету ради громади щодо удосконалення їх мережі відповідно до соціально-економічних і культурно-освітніх потреб міста за наявності необхідної матеріально-технічної, науково-методичної бази, відповідних кадрів;
- здійснює управління навчальними, культурними, молодіжними та спортивними закладами, ...організовує та координує їх діяльність, забезпечує контроль за дотриманням фінансової дисципліни;

– вносить пропозиції до виконавчого комітету ради про відкриття позашкільних, навчальних, культурних, молодіжних та спортивних закладів тощо, сприяє їх матеріальній підтримці» [57] тощо.

Саме в межах визначення потреб у молодіжних закладах та для формулювання пропозицій щодо мінімізації проблем молоді у 2023р. нами було проведено опитування молодих людей, мешканців громади (віком 18-34 р.) з найбільш бажаних очікувань і найбільш значущих проблем, які необхідно вирішити. Опитування проводилось за допомогою GOOGL-form, поширеною серед молоді через соціальні мережі. У варіантах відповідей містились прагматичні і світоглядні відповіді. Всього в опитуванні прийняло участь 126 осіб.

Результати опитування виявились доволі очікуваними і прагматичними. На питання «Які найбільші здобутки Ви плануєте досягти у житті?» найбільше з числа опитаних обрали відповідь зробити кар'єру 43 особи, 34, 13% «Досягти високого добробуту» 20 осіб, 20,63% тобто і лише 4 особи, обрали відповідь «Відкрити свій бізнес». Світоглядне питання «Бути вільним і незалежним у своїх рішеннях та вчинках» обрали 12 осіб 9,52% (рис. 2.3).

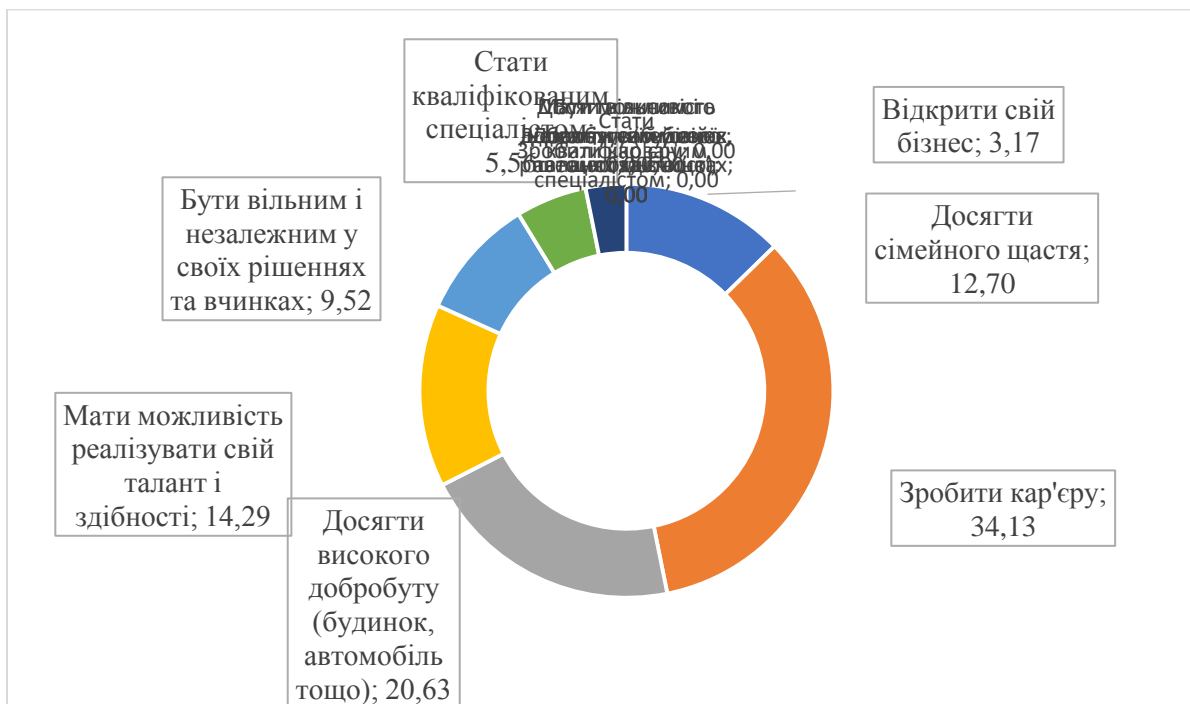

Рис. 2.3. Які найбільші здобутки Ви плануєте досягти у житті?, %

Такий прагматизм можна пояснити обтяженістю молоді соціально-економічними проблемами. Для виявлення цих проблем, ми задали питання респондентам «Які проблеми сьогодні турбують Вас найбільше?» Наперед зазначимо, що всі респонденти головною проблемою назвали безпеку для життя, здоров'я, майна. Тому у варіанти відповідей ми це включили. А з інших відповідей маємо такі результати (рис. 2.4).

Як бачимо основними проблемами респонденти назвали відсутність грошей/джерел доходу/роботи (42 особи, або 33,33%) і житлові проблеми (відсутність або поганий стан житла) (33 особи, тобто 26,19%). Питання щодо можливостей саморозвитку і самореалізації (12 осіб, або 9,52%) а також доступу до якісної освіти (14 осіб, або 11,11%) посіли середні щаблі популярності і свідчать про потяг молодих людей до інтелектуального й професійного розвитку.

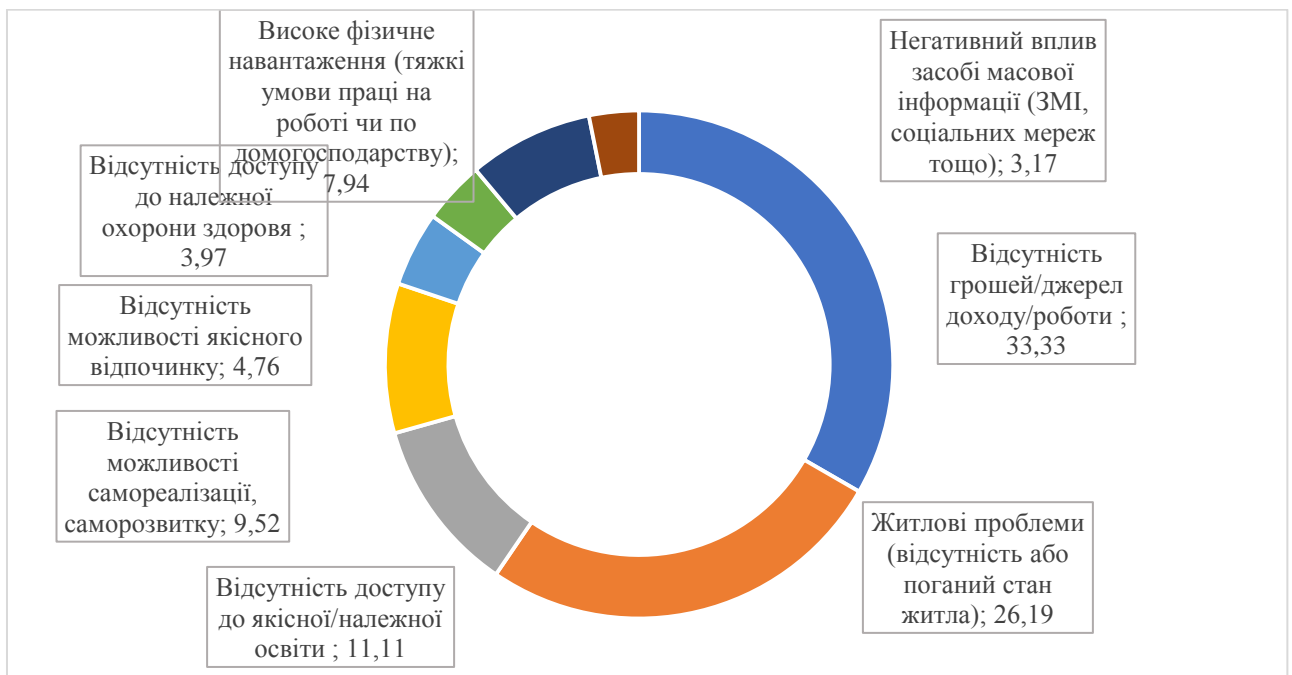

Рис. 2.4. Які проблеми сьогодні турбують Вас найбільше?, %

Визначивши коло найбільш болючих проблем для молоді нами було поставлено питання «Які проблеми, на вашу думку, у нашому місті потребують першочергового вирішення?» Цим ми, насправді, вирішували два питання: по-перше, міська рада отримувала зворотній зв'язок від молоді громади щодо шляхів вирішення проблем, по-друге, таким чином ми прагнули активізувати

участь молодих людей у прийнятті важливих для них рішень. Відповіді отримано такі (рис. 2.5).

Як бачимо, зміст відповідей щодо шляхів вирішення проблем і змісту самих проблем чітко корелюються між собою. На першому місці молоді люди вважають за потрібне стимулювати бізнеси або започатковувати у міській раді створення якісних робочих місць (відповіло 37 осіб, або 29,37%), на другому місці – вирішення житлових проблем, тобто побудова бюджетного житла для молодих сімей, (23 особи, або 18,27%).

На третьому місці пропозиція, яка одразу може вирішити проблеми відсутності можливості самореалізації, саморозвитку, відсутності доступу до якісної/належної освіти, відсутності можливості якісного відпочинку, це пропозиція щодо створення молодіжного центру, за яку проголосувало 24 особи, або 19,05%.

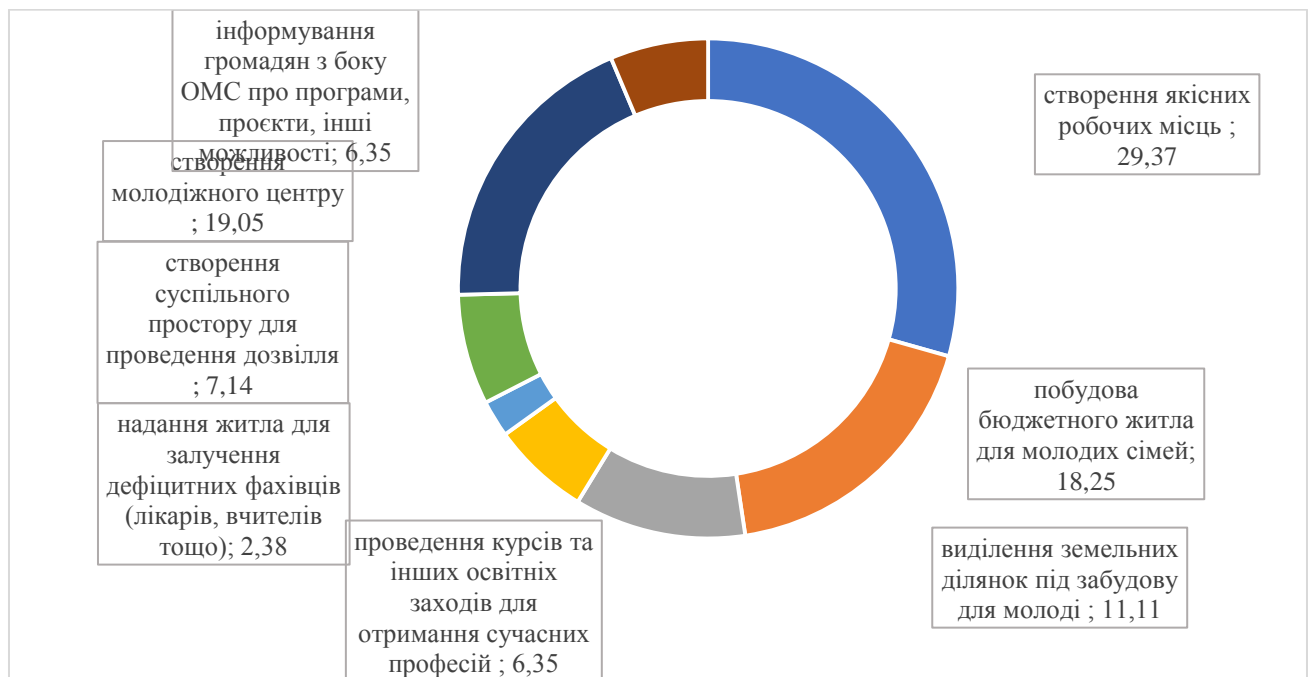

Рис. 2.5. Які проблеми, на вашу думку, у нашому місті потребують першочергового вирішення?, %

Як ми зазначали у р. 2.2., децентралізація відкрила нові можливості для активного залучення молоді до життя територіальних громад. Зусилля, які ОМС здійснюють на місцях та додають до залучення молоді для до забезпечення життєдіяльності, відновлення та розвитку громад, стали ключовим чинником у

посиленні громадської активності та громадянської позиції молоді. Для досягнення цієї мети важливо, щоб ОМС спрямовували свої зусилля на створення інфраструктури, що служить цілям спілкування, освіти, підтримки власного бізнесу, творчості та реалізації громадських ініціатив.

Таблиця 2.2

Створення молодіжних центрів за регіонами України у 2018-2022 рр.

Область	Функціонує територіальних громад, одиниць в Україні	Зареєстровано молодіжних центрів, у т.ч., одиниць			
		2018		2022	
		Разом в області	в т.ч., належить територіальній громаді	Разом в області	в т.ч. належить територіальній громаді і
«Вінницька	63	1		3	3
Волинська	54	4	2	11	3
Дніпропетровська	86	5	1	16	4
Донецька	66	53	5	59	8
Житомирська	66	2		6	1
Закарпатська	64			8	1
Запорізька	67	5	3	3	3
Івано-Франківська	62			15	1
Київська	69	3	2	8	2
Кіровоградська	49			6	1
Луганська	67	6		10	
Львівська	73	1		23	1
Миколаївська	52	6		3	
Одеська	91	2		4	
Полтавська	60	2	1	4	1
Рівненська	64			8	1
Сумська	51	2		3	
Тернопільська	55	3	1	8	2
Харківська	56	4		16	2
Херсонська	49			7	1
Хмельницька	60	3		2	
Черкаська	66	2	1	9	1
Чернівецька	52			1	
Чернігівська	57	1		7	
м. Київ	-	1	-	1	-
Разом	1469	99	16	329	35»

Так, дуже важливим у розбудові молодіжної інфраструктури в громадах є створення молодіжних центрів, які почали створюватись з початком децентралізації. «Молодіжний центр – це установа, підприємство, заклад чи організація які реалізують молодіжну політику регіону через ціннісно – орієнтовану молодіжну роботу та створюють можливості для соціалізації

молоді, включенні її в активне суспільне життя, задовольняють потреби молоді у дозвіллі та спілкуванні» [58].

У табл. 2.2 є інформація щодо створення молодіжних центрів в Україні в 2018-2022 рр. (подано за [59]).

Молодіжні центри як місце, де збиралась молодь для обговорення і вирішення якихось питань уперше «з'явилися на початку ХХ століття, паралельно із зародженням молодіжної політики» як елементу державної політики в країнах Європи і США. «Десь це була скаутська домівка ...а десь дорослі у міжвоєнний період чи під час німецької окупації підтримали, а після війни розвинули ініціативу молоді збиратись по піддашсях та підвалах» або «студентські братства в США будували і утримували (досі утримують) свої будинки» [58]. Упродовж періоду існування значення молодіжних центрів дещо трансформувалось від проблеми забрати молодь з вулиці у середині 50-х, до залучення молоді до суспільних робіт у 80-ті і, зрештою, надання можливості (місця й інструментів) свідомого формування цінностей, демократичного світогляду, емпатії, участі у житті суспільства (громади) – у 20-ті роки ХХІ сторіччя.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи цю частину дослідження, можемо зробити такі висновки:

1. Виявлено ключові особливості функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу (ЄС), зокрема, вони є такими:

– в ЄС сформована стійка й ефективна інституційна структура відповідальна за реалізацію молодіжної політики, яка має три рівні міжнаціональний, національний центральний і національний місцевий;

– функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу опирається на стратегічні документи, які є єдиними для всіх країн-членів ЄС;

– механізми публічного управління формування і реалізації молодіжної політики і доповнюються громадським сектором, участь громадськості вже стала необхідною і важливою ланкою взаємодії уряду, місцевих органів і суспільства;

– молодіжна політика в ЄС реалізується через міжсекторальний підхід, який дозволяє враховувати різноманітні аспекти розвитку молоді, такі як освіта, економіка, зайнятість, культура, здоров'я і соціальна сфера;

– механізми реалізації молодіжної політики мають низку інструментів та програм, які передбачають мобільність та обмін;

– механізми мають глобальний вимір, так як основною метою молодіжної політики є сприяння співпраці з іншими країнами і світовими регіонами.

2. Надана характеристика сучасному стану механізму формування і реалізації молодіжної політики в Україні у порівнянні із досвідом Європейського союзу, насамперед наведені двох груп фактори (позитивного і негативного впливу), які визначають функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики, це такі групи факторів:

– фактори позитивного впливу, які сприяють зміні загального бачення молодіжної політики і пришвидшують розвиток механізмів її формування і реалізації, два ключових з них це подальший євроінтеграційний поступ і реформа децентралізації влади;

– фактори негативного впливу, які уповільнюють розвиток російсько-українська війна, що спричинила значні руйнування, втрату людей, у т.ч. молоді, через загибель та міграцію; корупція і формалізм у частині реалізації молодіжної політики, що частково є спадком радянської доби, а частково – вже сучасним надбанням.

Визначені основні риси механізму формування і реалізації молодіжної політики: децентралізація вплинула на формування регіональних і місцевих програм та фінансування, це створило позитивні передумови до реалізації молодіжної політики і забезпечило її виживання в умовах війни, навіть попри те, що Україна зазнає руйнівного впливу від війни з росією, що ускладнює

формування і реалізацію молодіжної політики через нестабільність та потреби, пов'язані з війною; мають місце фінансові обмеження та економічні виклики, які негативно впливають на реалізацію масштабних програм для молоді в Україні, через брак ресурсів зменшується обсяг і якість послуг для молоді.

3. Визначено роль молодіжної інфраструктури у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Зокрема доведено, що молодіжна інфраструктура як сукупність закладів, установ, організацій а також будівель, споруд, молодіжних просторів є важливим елементом організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики, який, у свою чергу є системою виконавчих органів і інститутів громадського сектору, тобто суб'єктів реалізації молодіжної політики, компетенції і функції професійна діяльність і взаємодія яких спрямовані на вирішення проблем і забезпечення потреб молоді.

У межах визначення потреб у молодіжних закладах та для формулювання пропозицій щодо мінімізації проблем молоді у 2023р. нами було проведено опитування молодих людей, мешканців Підгородницької міської громади Дніпровського району Дніпропетровської області (віком 18-34 р.) з найбільш бажаних очікувань і найбільш значущих проблем, які необхідно вирішити. Опитування проводилось за допомогою GOOGL-form, поширеною серед молоді через соціальні мережі. У варіантах відповідей містились прагматичні і світоглядні відповіді. Всього в опитуванні прийняло участь 126 осіб. зміст відповідей щодо шляхів вирішення проблем і змісту самих проблем чітко корелюються між собою. На першому місці молоді люди вважають за потрібне стимулювати бізнеси або започатковувати у міській раді створення якісних робочих місць (відповіло 37 осіб, або 29,37%), на другому місці – вирішення житлових проблем, тобто побудова бюджетного житла для молодих сімей, (23 особи, або 18,27%). На третьому місці пропозиція, яка одразу може вирішити проблеми відсутності можливості самореалізації, саморозвитку, відсутності доступу до якісної/належної освіти, відсутності можливості якісного

відпочинку, це пропозиція щодо створення молодіжного центру, за яку проголосувало 24 особи, або 19,05%.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Стратегування формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні

Термін «стратегія» використовувався у стародавній Греції, цей термін знаходив своє використання в військовій науці, визначаючи довготерміновий план перемоги в битві чи війні, і буквально перекладався як «мистецтво генерала»[60]. До 17-18 століть стратегія обмежувалася питаннями, пов'язаними виключно з військовою сферою, такими як зміцнення, маневри та постачання. Однак у XIX і XX століттях її значення зазнало трансформацій і поширилось на інші, гуманітарні, сфери. Сучасність визначає стратегію як не лише ключовий елемент військового мистецтва, але і як невід'ємну складову різноманітних сфер життя. Наприклад, у сфері бізнесу виникло поняття стратегії розвитку, яке охоплює розуміння конкуренції та розробку плану, спрямованого на перевершення потенційних конкурентів для досягнення фінансового успіху.

Отже, як ми зазначали у доповіді на конференції, «сучасні стратегії виходять за межі військового використання і розповсюджуються на різноманітні галузі. Стратегії можна знайти в контексті поведінкових, комунікативних, конфліктних, освітніх та виховних планів тощо. В економіці, наприклад, розробляються стратегії економічного розвитку, в маркетингу - маркетингові стратегії, в соціальних сферах для визначення шляхів соціального розвитку, у сфері публічного управління - стратегії управління, у сфері місцевого самоврядування – стратегії розвитку територій» [61]. Поняття стратегії також використовується і в публічному управлінні.

Розуміння стратегії лежить у декількох площинах і формує передумови переваги і успіх у певній галузі. Стратегія визначається передумовами, але її цілі і завдання мають бути спрямовані на досягнення пріоритетів, з урахуванням особливостей галузі публічного управління. Такими особливостями стратегії є наступне:

- стратегія визначає концептуальне бачення та ключові пріоритети, що дозволяє уникнути розпорошенню ресурсів і втрати часу на несуттєве у даний період часу;
- «стратегія – це спеціалізований план з досягнення цілей» [60] (формування цілей як бачення результату, якого необхідно досягти, це об'єднує команду однодумців навколо конкретної цілі);
- «стратегія – це докладна інформація про те, як дійові особи» [60] будуть реалізовувати заходи щодо досягнення цілей (наприклад, суб'єкти молодіжної роботи, дозволяє забезпечити координацію дій й ефективно і відповідально підходити до виконання певних дій);
- стратегія включає план залучення і ефективного використання ресурсів тощо.

Ключові пріоритети молодіжної політики в Україні визначені в «Національній молодіжній стратегії до 2030 року», вони такі:

- «безпека - підвищення безпечності середовища і посилення життєстійкості молоді;
- здоров'я - формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогігієни;
- спроможність - залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування у молоді громадянських компетентностей;
- інтегрованість - підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу» [45].

«Доктрина молодіжної політики України як основа формування, розвитку й ефективної реалізації сучасної конкурентоспроможної особистості» [62],

запропонована також виокремлює ключові її, на яких мають зосередитись суб'єкти реалізації молодіжної політики і які є узгодженими із пріоритетами молодіжної політики європейських країн:

- «забезпечення правової й соціальної захищеності молоді;
- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охороні здоров'я, професійній підготовці й працевлаштуванню;
- забезпечення збалансованого сполучення державних, суспільних інтересів та прав особистості...;
- пріоритет суспільних ініціатив ... при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді;
- залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства та держави»[62].

На прикладі стратегії розвитку територіальної громади визначимо ключові складові стратегії, яка повинна:

- містити «ясні цілі, досягнення яких є вирішальним для загального результату місцевого розвитку»;
- «підтримувати громадської ініціативи», у тому числі молодіжної;
- визначати певні фокус-точки, тобто «концентрувати головні зусилля в потрібний час у потрібному місці;
- передбачати таку гнучкість поведінки, щоб використовувати мінімум ресурсів для досягнення максимального результату;
- визначати скоординоване керівництво;
- окреслювати коректний порядок дій» [63, с. 4].;
- передбачати інструменти залучення ресурсів у належних обсягах.

Стратегія формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні є важливою з низки причин. Насамперед, стратегія враховує локальну специфіку або унікальність територіальної громади, адже місцеві умови і виклики суттєво відрізняються в різних регіонах. Натомість, розроблення стратегії на місцевому рівні дозволяє враховувати конкретні потреби,

можливості та проблеми молоді у конкретному населеному пункті, опираючись на статистичні дані, базові припущення, місцеві особливості і бачення розвитку тощо. Важливим при розробленні місцевої стратегії, яка включає й молодіжні питання, є постановка завдань щодо підвищення участі у процесі управління.

Молодь має бути включена в процес розробки та виконання стратегії, щоб врахувати їхні голоси та потреби. Це сприяє відчуттю власної відповідальності та залученості молоді до власного розвитку. Також має бути врахована інтеграція молоді у соціум є важливим аспектом стійкого розвитку. Молодь, задіяна у стратегії, може відчути себе частиною громади та розвивати позитивні соціальні взаємини.

На прикладі Підгородненської територіальної громади розглянемо включення питань реалізації молодіжної політики до «Стратегії розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027» [64]. Насамперед, зазначимо, що Підгородненська ТГ – «це: економічно активна інвестиційно приваблива сучасна територія із розвинутою інфраструктурою, чистим довкіллям та мережею інноваційних підприємств» [64]. Загалом, «аналіз демографічних процесів на період до 2027 року», проведений на момент складання Стратегії у 2016 р., давав «підстави стверджувати, що еміграція як явище, у випадку Підгородненської ТГ, не становить ... загрози, що можна частково пояснювати як відносною привабливістю умов проживання в рамках громади, так і близькістю до обласного центру. Однак, постає необхідність розробки та впровадження заходів, які сприятимуть збільшенню народжуваності та підвищенню якості життя на території Підгородненської ТГ» [64]. На жаль, при розробленні сценаріїв розвитку Підгородненської ТГ базове припущення на національному рівні, що «військовий конфлікт на Сході України заморожується» [64], попри зрозумілий певний оптимізм, було хибним. Так званий конфлікт не був замороженим, натомість маємо вже майже третій рік повномасштабну руйнівну російську війну. Війна впливає на кожного громадянина і на всі сфери життєдіяльності українців. Через війну у напрямі погіршення змінилась демографічна (і економічна) ситуація в громаді. Втрата

громадян через мобілізацію і міграцію стала відчутною, щоправда вона частково компенсується за рахунок внутрішньо переміщених осіб, але демографічні показники суттєво погіршилися. Тому виконання стратегічних цілей щодо молодіжних питань має бути сконцентровано насамперед на проблемах забезпечення безпеки і соціального захисту молодих людей, що потрапили у складні обставини, а також створенню сприятливих умов для професійного росту і економічної незалежності.

«Стратегія розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027» року включає в себе питання реалізації молодіжної політики, які загалом корелюються з проблемами молоді, які ми виявили і описали у п. 2.3. Тут ми виокремили стратегічні, операційні цілі і завдання розвитку громади, які стосуються реалізації молодіжної політики (рис 3.1) [64].

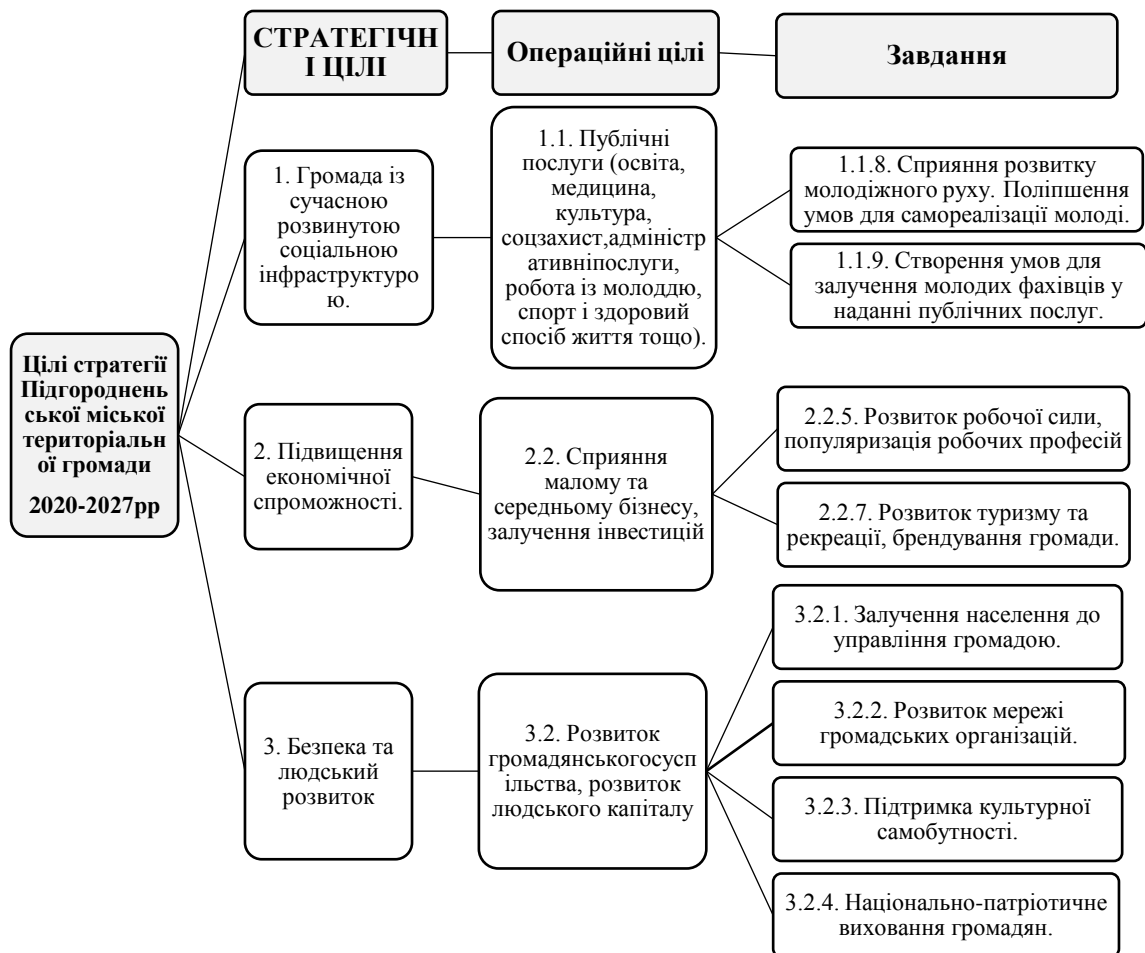

Рис. 3.1. Стратегічні, операційні цілі і завдання розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027 року щодо питань реалізації молодіжної політики

Надзвичайно важливим елементом є забезпечення ресурсами виконання поставлених завдань. Місцеві органи мають обмежені ресурси, і стратегія дозволяє ефективно розподіляти їх на основі конкретних потреб молоді. Це допомагає уникнути маргіналізації та спрямоване використання фінансових і людських ресурсів а також сприяє забезпеченню доступу до різноманітних можливостей для молоді може допомогти у зменшенні соціальних нерівностей. Стратегія на місцевому рівні дозволяє акцентувати увагу на проблемах, що стосуються конкретного населеного пункту. Тут необхідно враховувати, що молодь є двигуном інновацій. Стратегія на місцевому рівні дозволяє створювати ініціативи та програми, спрямовані на підтримку та розвиток творчості та інновацій серед молоді.

Зрештою, реалізація стратегії в цілому, у тому числі з молодіжних питань опирається на взаємодію зацікавлених сторін – суб'єктів реалізації. Стратегія реалізації молодіжної політики визначає роль різних зацікавлених сторін, таких як місцева влада, неприбуткові організації, бізнес та освітні установи, що сприяє партнерству та спільній роботі для досягнення спільних цілей.

Таким чином, стратегія на місцевому рівні стає ключовим інструментом для реалізації молодіжної політики, забезпечуючи інтегрований та ефективний підхід до розвитку та підтримки молоді в конкретному географічному контексті.

3.2. Модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики

Досягнення головної мети державної молодіжної політики, а саме «створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя, розроблена і вже реалізується Програма «Молодь України на 2021-2025 роки» [36]. «В Україні існує позитивний досвід вирішення актуальних питань молоді. Водночас, існує багато викликів» [36], негативний вплив яких необхідно усунути або хоча б мінімізувати. При цьому ми орієнтуємось на ключовий пріоритет молодіжної

політики в країнах Європейського Союзу, це «підвищення рівня участі молоді в суспільному житті країн ЄС» [36].

При цьому у ході формування і реалізації молодіжної політики й організації молодіжної роботи варто враховувати, що молодь є найбільш динамічною складовою суспільства, молоді люди «знаходяться в активній стадії процесу становлення і розвитку особистості, освоєння соціальних норм, культурних цінностей і зразків поведінки тощо». Водночас, «суспільство постійно в різних формах, різними способами і з різним ефектом задає особистості орієнтири соціально прийнятної поведінки та мислення» [65, с. 138].

Побудова механізмів з формування державної молодіжної політики і структура і суб'єктів її реалізації орієнтується на систему загальноєвропейських принципів, що включають в себе відкритість, рівні можливості, реалістичність заходів, ефективний та відповідальний підхід тощо. При цьому важливим є безпосереднє залучення молоді до процесу виконання формування і реалізації політики, відповідно до принципу «з молоддю – для молоді». Це сприяє не лише посиленню ролі молоді в суспільно-політичному житті держави і розвитку територіальної громади, але й формує її, молоді, свідомість як ключового суб'єкту державної політики щодо молодіжних питань.

Зазначений підхід передбачає делегування відповідальності за реалізацію молодіжної політики на регіональний та місцевий рівні з акцентом на визначенні важливої ролі та ключових функцій громадянських організацій молоді і самих молодих людей. Це дозволяє здійснювати заходи, спрямовані на посилення національно-патріотичного виховання, зміцнення громадянської свідомості та формування активної життєвої позиції.

Підхід «з молоддю – для молоді» не лише забезпечує більшу ефективність реалізації політики за участю та ініціативою молоді, але й сприяє формуванню різноманітних ініціатив на різних рівнях, що враховують конкретні потреби та особливості молоді в різних локальних середовищах. Такий підхід сприяє створенню взаємодії та взаємо підтримки між різними рівнями управління та

громадянським суспільством, спрямованим на спільний успіх у питаннях молодіжної політики. Його необхідно впроваджувати на тлі «консолідованої співпраці органів державної влади і органів місцевого самоврядування у партнерстві з інститутами громадянського суспільства, установами і закладами та фахівцями, що працюють з молоддю, молодіжними центрами, молодіжними працівниками, молодіжними консультативно-дорадчими органами, органами учнівського та студентського самоврядування, міжнародними організаціями, представниками роботодавців, бізнесу» [36].

Організаційно-функціональні механізми публічного управління формування і реалізації молодіжної політики, зорієнтовані Програмою «Молодь України» «відображають взаємозв'язок явищ, дій і заходів, результатом яких є узгодження інтересів, визначення цілей, розробка рішень та їх реалізація за допомогою ресурсів держави» та ОМС [66]. Звісно, що «окремою складовою» покращення механізмів формування і реалізації «державної молодіжної політики повинно стати вдосконалення структури центральних органів виконавчої влади» [66].

Насамперед трансформації потребує центральний виконавчий орган молодіжної політики – Міністерство молоді і спорту України, на який серед іншого покладені, ключова, на наш погляд, функція «координація міжвідомчої та міжсекторальної співпраці щодо завдань Програми» [36]. Втім, маємо підкреслити, що «діяльність наявного зараз Міністерства молоді та спорту України має яскраво виражений спортивно-фізкультурний характер» [66]. Цей інститут містить дві компоненти (молодіжну і спортивну), які між собою конкурують, не на користь молодіжним питанням, виходячи з кількості прийнятих міністерством нормативних документів. Тож, «міністерство залишається неприродним об'єднанням доволі різнопланових та різнохарактерних галузей та напрямків діяльності» [66], а тому потребує трансформації або шляхом більшого зосередження на молодіжній політиці, що було б виправданим, враховуючи кількісний склад молоді і спортсменів; або шляхом посилення функцій профільного підрозділу й зосередження більших

зусиль його роботи саме над формуванням і реалізацією молодіжної роботи з урахуванням його наявних і додаткових компетенцій і з урахуванням задач, поставлених Програмою [36]

На містах організаційно-функціональні механізми, ресурсне забезпечення і самі підходи до формування і реалізація молодіжної політики з проведенням реформ місцевого самоврядування і децентралізації суттєво змінились. До початку децентралізації, як ми описували у р. 1, інститути формування і реалізації молодіжної політики були жорстко підпорядковані центральним виконавчим органам, в територіальних громадах (в ОМС) була відсутня молодіжна робота як така, ці функції виконували державні обласні, районні адміністрації, яким підпорядковувались освітні заклади, як суб'єкт молодіжної роботи. За радянською традицією молодіжна робота була частиною партійної роботи. Порядок підпорядкування всіх суб'єктів публічного управління був ієрархічний, робота з молоддю здійснювалась на основі управлінської вертикалі. Зрозуміло, що думка молоді не враховувалась, роль молоді була суто як споживача, пасивного, безголосого об'єкту управлінського впливу з пануванням патерналізму, при якому прийняття важливих рішень делеговано органу управління, адміністрації. І, зрештою самі підходи до реалізації молодіжної політики були радянського застарілого зразку, обтяжені надмірними бюрократичними процедурами, які своєю складністю і непрозорістю часто розподілу ресурсів, надання суспільних благ і послуг приховували корупційну складову.

Відповідно, з проведенням реформи децентралізації змінилось бачення змісту молодіжної політики на національному рівні, змінилась роль і спроможність ОМС і змінилась роль самої молоді щодо молодіжної політики, як інструменту управління своїм життям. Порівняльна характеристика змісту організаційно-функціональні механізму формування і реалізація молодіжної політики до і після децентралізації наведено на рис. 3.2.

Інститути реалізації: центральні, регіональні, місцеві органи виконавчої влади у координації з інститутами громадянського суспільства, стейкхолдерами

(зацікавленими особами: громадські організації, представники бізнесу, молодіжні організації, молодь тощо) на основі міжвідомчої та міжсекторальної співпраці реалізують молодіжну політику через підтримку соціально значущих проектів інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних та дитячих громадських організацій. Роль молоді в громадах є активною, суб'єктною. Молоді люди залучаються до визначення потреб і до їх врахування у ході реалізації політики. Врахування інтересів молоді, посилення роботи з розвитку міжнародного молодіжного співробітництва, стимулювання саморозвитку, сприяння інтеграції молоді у світову та європейську молодіжну спільноту.

Рис. 3.2. Порівняльний аналіз змісту організаційно-функціональні механізму формування і реалізація молодіжної політики до і після децентралізації

На містах формування і реалізація молодіжної політики здійснюється через молодіжну роботу, є проявом партнерства ОМС і молоді, ґрунтується на основі міжвідомчій та міжсекторальній взаємодії.

При цьому зазначимо, що міжвідомча взаємодія – це співпраця і «взаємодія державних організацій, що представляють різні відомства (галузі державного управління й установи, які її обслуговують)» [67, с. 2] щодо формування і реалізації молодіжної політики. «Загальними правилами міжвідомчої взаємодії є взаємний обмін наявною інформацією є основою для співпраці; надзвичайно важлива умова успішної співпраці – довіра; співпраця потребує визначення спільної мети, дій та цілей кожного окремого етапу роботи з отримувачем соціальних послуг» [67, с. 3]. Також наведемо інструменти міжвідомчої взаємодії, це «спільне стратегічне планування; міжвідомчі групи термінового реагування...; робочі групи спеціалістів різних структур для вироблення проектів рішень та вирішення проблем; спільні наради, семінари, тренінги; спільні інформаційні матеріали та інформаційні повідомлення; єдине вікно прийому звернень громадян» [67, с. 3]

Міжсекторальна взаємодія, або партнерство, у контексті механізмів реалізації молодіжної політики це «взаємодія різних секторів громадської діяльності, яке проявляється у постійній взаємодії відповідних соціальних інститутів з метою вирішення невідкладних питань, пов'язаних з діяльністю в співтоваристві» [68]. Тобто йдеться насамперед про вирішення соціальних проблем молоді, як уразливої категорії, що ще не має належної економічної спроможності і потребує допомоги від усіх зацікавлених в цьому осіб [69].

Також зазначимо, що пріоритетами молодіжної політики є: «безпека - підвищення безпечності середовища і посилення життєстійкості молоді; здоров'я - формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогігієни; спроможність - залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування у молоді громадянських

компетентностей; інтегрованість - підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу» [45].

На підставі наведеного нами розроблена модель сучасного організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики з урахуванням чинників впливу, пріоритетів і інститутів публічного управління – суб'єктів молодіжної політики (рис. 3.3).

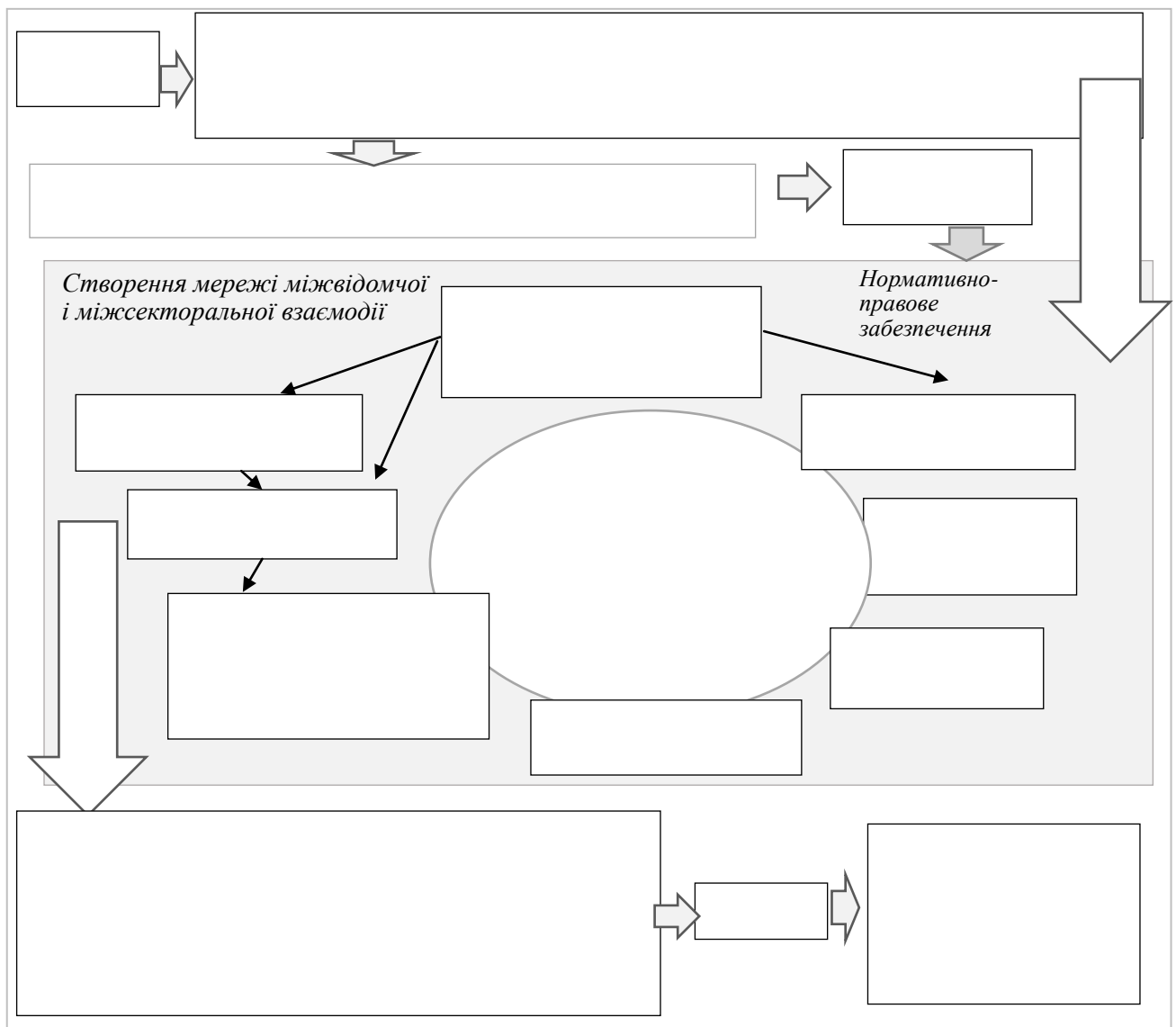

Рис. 3.3. Модель сучасного організаційно-функціонального механізму з формування і реалізації молодіжної політики

В моделі виокремлені ключові позитивні чинники, що сприяють посиленню ефективності роботи механізму (децентралізація, євроінтеграційний вибір, активізація і ціннісна орієнтація молоді тощо) і негативні чинники, які

ускладнюють і сповільнюють роботу механізму (війна, економічна криза, вимушена міграція, корупція тощо). Попри існуючі обтяжуючі чинники функціонування організаційно-функціонального механізму і негативні чинники, змодельовано досягнення результатів молодіжної політики за рахунок формування мережі міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії і співпраці, яка лежить в основі побудови сучасного організаційного механізму.

Цей механізм уже не ґрунтується на суто ієрархічному підпорядкуванню інститутів влади, а все ширше опирається на демократичні взаємозв'язки суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики і на координації дій, співпраці і партнерства між інститутами влади і стейкхолдерами (міжнародними партнерами. Громадськими організаціями, представниками бізнесу, мешканцями громади, освітніми закладами, у т.ч. ДДАЕУ), серед яких молодь – провідний гравець змін.

3.3. Створення молодіжних центрів в системі механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах

Враховуючи той факт, що більшість часу люди, у тому числі молоді люди, проводять у своїй територіальній громаді, ОМС за участі мешканців громади може формувати свою місцеву політику. У місцевій громаді існує менше «рамоч» і обмежень, ніж у навчальних закладах, тому тут ініціатива молоді може швидше знаходити розуміння та підтримку. Проте існують випадки, коли молоді люди не виявляють ініціативи та не бажають брати участь у процесі прийняття рішень. Це може бути зумовлено загальною апатією, відданістю віртуальному спілкуванню у соцмережах, недостатньою інформованістю, відсутністю мотивації та відсутністю «моди» бути популярним і активним, тяжіння до простих рішень, які диктують хибна компанія, приклад негативної поведінки батьків тощо.

У процесі обговорення механізмів та інструментів реалізації молодіжної політики, регіональні та місцеві органи влади повинні самостійно визначати

пріоритети політики, що стосуються молоді. Вони повинні створювати стратегії, які враховують і відповідають потребам молоді, і визначати органи, які будуть відповідальні за впровадження цих стратегій. Після ідентифікації основних потреб молоді важливо переходити до проектів, спрямованих на стимулювання їх об'єднання, активної участі та більш глибокого залучення у розвиток громади та особистий розвиток. Після визначення потреб, стають зрозумілими базові потреби молоді, які є аналітичною основою для таких проектів, які можуть вмотивувати молодь до гуртування, до активних дій та більшого залучення до розвитку громади і до саморозвитку і формуванню професійних навичок.

Ефективним прикладом залучення молоді є розробка та підтримка програм внутрішнього волонтерства, які включають у себе участь соціальних працівників та педагогів. Навколо цих волонтерських ініціатив можуть формуватися групи, сприяючи спільному розвитку. Також, важливим є проведення комунікативних та освітніх заходів, таких як форуми та тренінги, які сприяють активному обміну ідеями та навичками. Також, важливо підтримувати створення різноманітних груп, будь то спортивні, освітні чи культурні, які надають молоді можливість розвиватися та спілкуватися в рамках спільних інтересів

Тому необхідно мотивувати та вести інформаційно-просвітницьку роботу з молоддю щодо їхньої важливої ролі у громадському житті та можливостей, які відкриваються для них сьогодні і в майбутньому, якщо вони займають активну громадянську позицію. Активна участь молоді в прийнятті рішень на місцевому та регіональному рівнях є важливим фактором, якщо нашою метою є побудова більш демократичного суспільства. Для цього необхідно створити сприятливі умови для участі молоді та дотримуватися таких ключових принципів:

- участь молоді в житті громади дозволяє їм самостійно вибрати свій шлях;
- завдяки участі молоді, політика стає більш уважною до їхніх потреб;

– якщо громада серйозно ставиться до проблем молоді, то сама молодь усвідомлює свою відповідальність у житті громади;

– молоді люди повинні мати можливість самостійно обирати, яку саме роль у громадському житті вони хочуть виконувати, а не слідувати вказівкам дорослих.

Таким чином виникає потреба в інструменті реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, яким є молодіжна робота. В територіальних громадах вона має низку характеристик у відповідності з пріоритетами молодіжної політики і нагайними завданнями, які стоять перед посадовими ОМС у молодіжній сфері. Ці характеристики узагальнені нами в рис. 3.4.

Рис. 3.4. Сутнісні характеристики молодіжної роботи в територіальних громадах

Ми виокремили таку характерну ознаку як забезпеченість, це насамперед суспільний простір, де молоді люди безперешкодно могли б збиратись для вирішення певних питань і реалізації активностей, і кадрове забезпечення, тобто фахівці від ОМС а також інші спеціалісти, які будуть проводити навчання, тренінги, консультації тощо, і, зрозуміло фінансове забезпечення, яке буде здійснюватися за рахунок місцевого бюджету, грантів, пожертв тощо. Тож, забезпечення простору надає певну свободу молодим

людям, захищеність, досвід ухвалення особистих чи колективних рішень, формує самостійність тощо.

Матеріальні ресурси для молоді виступають ключовим елементом для привертання молоді до участі у місцевому самоврядуванні та реалізації молодіжної політики. Оскільки нормативно-правові акти не гарантують фінансування запланованих програм, що реалізуються за ініціативи молоді, важливо провести ретельний фінансовий аналіз та забезпечити необхідні ресурси для втілення молодіжних ініціатив. Кожна громада повинна взяти на себе зобов'язання щодо підвищення потенціалу, незалежності, розширення можливостей та забезпечення фінансової стабільності молодіжних організацій на місцевому рівні. Це сприятиме покращенню якості життя молодих людей та сприятиме будівництву в перспективну громаду.

Виділення молодіжної політики як окремого напрямку роботи виконавчих органів територіальних громад також передбачає розробку бюджету для молодіжної діяльності. Цей процес включає не лише залучення бюджетних коштів, але й активне залучення донорських коштів та інвестицій від представників бізнес-середовища. На даному етапі розвитку та підтримки молоді важливими інструментами є впровадження бюджетів участі, створення молодіжних програм та ініціатив, а також реалізація програм підтримки молодіжних ініціатив. Втім, для тривалого залучення молоді у розвиток громади і формування необхідних лідерських компетентностей у молоді, необхідні сталі механізми підтримки та залучення молоді. Це, насамперед, реалізується через вирішення питань працевлаштування, кредитування, програм забезпечення житлом тощо.

Ці інструменти допомагають активізувати роль молоді у визначенні та прийнятті рішень, створюючи ефективну інфраструктуру для їхнього розвитку та впливу на соціально-економічне життя громади. Одним з елементів ефективної молодіжної інфраструктури є молодіжні центри. «Молодіжний центр – установа (у великих містах – мережа місцевих філій), робота якої спрямована на створення належних умов для розвитку молоді, надання

широкого спектру послуг молодим людям, забезпечення їх змістовного та якісного дозвілля»[70, с. 2].

Молодіжні центри в територіальних громадах створюються з такими цілями:

- «громадянська освіта молоді через участь у суспільній діяльності;
- національно-патріотичне виховання;
- розвиток волонтерства та мобільності молоді;
- реалізація творчого потенціалу молодих осіб;
- плекання здорового способу життя;
- сприяння зайнятості молоді у вільний час та молодіжному підприємництву» [70, с. 2].

Ще «у 2008 році Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ) затвердив проект з просування Європейських молодіжних центрів Ради Європи в якості інструментів по встановленню стандартів та прикладів належних практик у сфері молодіжної політики»[71].

Тут ми узагальнили основних учасників взаємозв'язків механізмів формування і реалізації державної молодіжної політики, або стейкхолдерів, які сприяють реалізації молодіжної політики, у тому числі із урахуванням молодіжних центрів. (рис. 3.5.) Переважну більшість стейкхолдерів у мережі взаємозв'язків складають молоді люди, владні органи ОМС та молодіжні центри.

Ми вважаємо за важливе підкреслити, що молодіжний центр або простір громади повинен виступати не лише як місце, де надаються конкретні послуги, але і як головний каталізатор громадянської активності серед молоді. Це може бути досягнуто через впровадження механізму створення молодіжного консультативно-дорадчого органу, такого як молодіжна рада, в межах територіальних громад. Цей орган має на меті об'єднати громадських активістів та представників молодіжних громадських об'єднань для спільного розроблення та обговорення ініціатив, спрямованих на розвиток та покращення життя молоді в територіальній громаді.

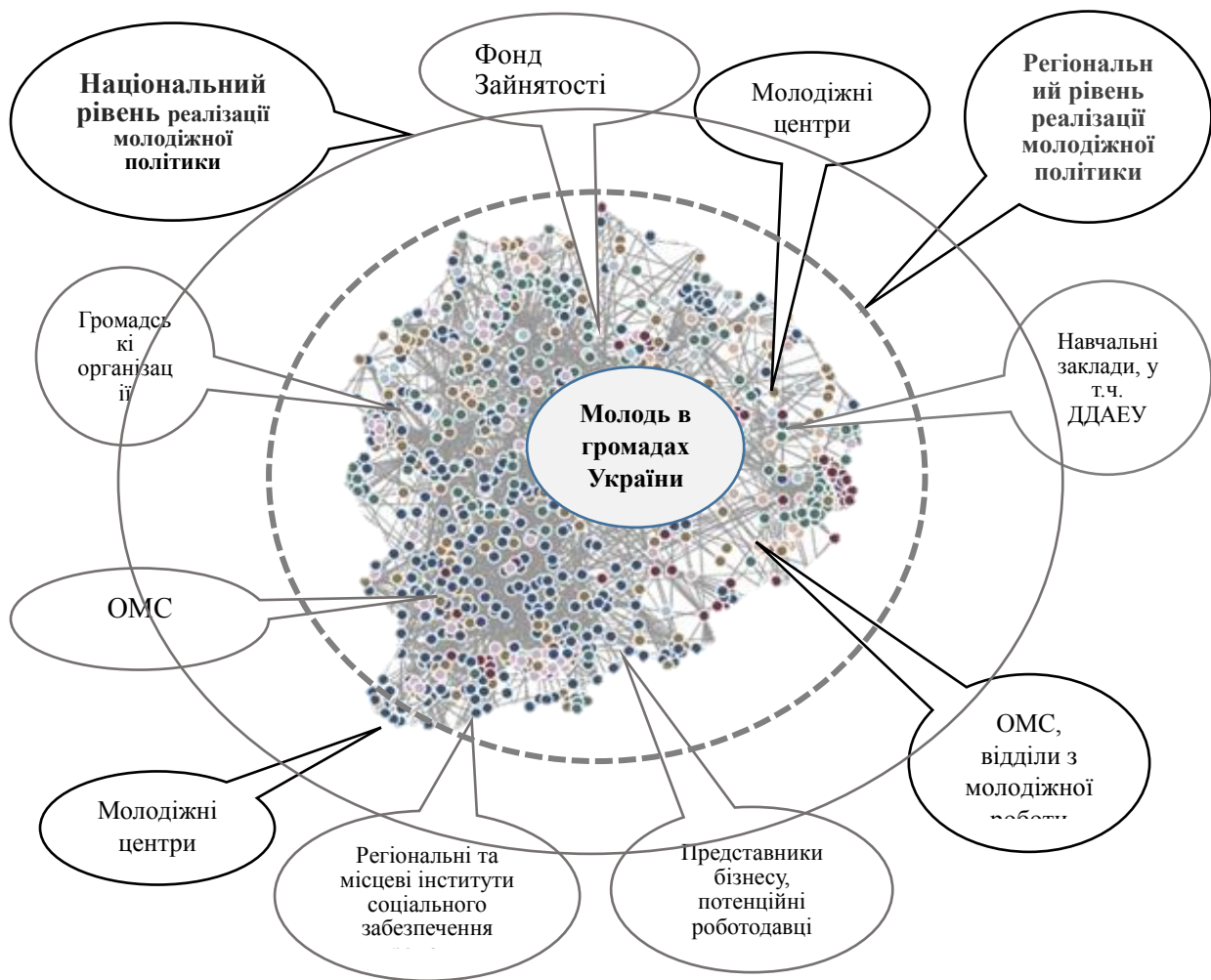

Рис. 3.5. Схематична структура мережі молодіжних центрів в системі інститутів реалізації молодіжної політики

Напрями роботи центру формуються відповідно до потреб та інтересів молоді населеного пункту, громади, можливості і спроможності ОМС, водночас молодіжний центр, за умови правильної організації роботи і комунікацій, стає осередком практичної роботи з молоддю та об'єднання суспільно активної молоді.

Молодіжний центр як інструмент реалізації молодіжної політики на місцевому рівні повинен мати інформаційно-комунікаційну спрямованість в системі міжсекторальних взаємовідносин і партнерства у ланцюгу зв'язків між: молодіжним центром; профільним департаментом виконавчого органу ОМС; обласною державною адміністрацією. Таким чином він буде виконувати

інформаційну й комунікативно-партнерську функції. Він має також здійснювати збір інформації від молодих людей, центрів зайнятості, закладів освіти і культури регіону, отримання та розподіл інформації від профільного міністерства тощо). Тобто збирати, обробляти і надавати інформацію, яка необхідна для роботи з молоддю і молоді на місцевому рівні. Слід зауважити, що найбільшій підтримки з боку структур регіонального рівня потребують саме малі громади зі слабо розвиненою соціальною інфраструктурою, тоді як міські ОТГ мають достатньо власних ресурсів для ефективної реалізації молодіжної політики.

За організаційною формою молодіжний центр може бути комунальною установою, приватною структурою, громадським об'єднанням, але при цьому перелік функцій і суспільних послуг залишається тим же. Створення молодіжного простору/молодіжного центру не обов'язково повинне відбуватись шляхом будівництва нової будівлі. Він може бути організованим на базі об'єктів існуючої в громаді інфраструктури, об'єктів нерухомості, які не використовуються в територіальній громаді, але, зрозуміло, він має бути в придатному стані, бажано з укриттям. Водночас досвід діяльності молодіжних центрів в Україні показує, що найбільш популярними серед молоді є окремі приміщення, розташовані у зручному, доступному для молоді місці, в популярній локації (центр, біля парку тощо), адже локація є однією з умов ефективної роботи і популярності молодіжного центру.

Ми розглядаємо можливість створення молодіжного центру або молодіжного простору у Підгородненьській міській територіальній громаді, адже вважаємо це важливим кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику. Такий центр в м. Підгородньому зосереджував би необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку.

Нижче нами перераховано кілька кроків, які необхідно реалізувати при започаткуванні молодіжного центру в територіальній громаді (рис. 3.6).

З'ясувати потреби молоді	<ul style="list-style-type: none"> • опитування безпосередньо молоді • дослідження існуючих послуг, доступних молоді у відповідній царині, і створити карту соціально-культурного середовища • провстих Фокус групи, щоб обговорити з молоддю її побажання й очікування тощо
Врахувати мультиплікаційність центру (він може працювати не тільки для молоді	<ul style="list-style-type: none"> • залучити адміністраці до вирішення питань взаємодії з молоддю • з'ясувати запит політиків щодо потреби в комунікації з молоддю • залучити молодіжних працівників та людей, які працюють у спеціалізованих сервісах, • залучити постачальників послуг для молоді, що би вони хотіли донести до молоді
Створити мережу ацікавлених осіб, стейкхолдерів, аналогічних центрів	<ul style="list-style-type: none"> • мережі ґрунтуються на спільному розумінні, що разом можна досягти більшого, ніж поодинці. • мережі мають бути збудовані радше шляхом співпраці, ніж шляхом ієрархії
Сформуувати місію центру	<ul style="list-style-type: none"> • Сформууйте місію центру ґрунтуючись на: • виявлених потребах молоді, • соціально-культурному середовищі, • потребах ваших партнерів у молодіжному середовищі й із молодіжної політики, • вашому власному баченні та професійному знанні, • принципах і методах, які визначають молодіжну робрту
Визначити перелік послуг	<ul style="list-style-type: none"> • розділити послуги, на два етапи: • Етап 1 – Основні послуги: ядро пріоритетних послуг, які надаватимуться молодіжним центром. • Етап 2 – Вільний стиль: додаткові послуги, які ви захочете надавати після відкриття центру за наявності ресурсів.
Визначити юридичний статус	<ul style="list-style-type: none"> • обрати серед трьох можливостей: • бути незалежною, неурядовою, некомерційною асоціацією, • бути частиною неурядової, некомерційної асоціації, яка пропонує різні форми молодіжної роботи, • бути частиною органу державної влади (національного, регіонального або місцевого).
Визначити джерела фінансування	<ul style="list-style-type: none"> • за рахунок програм/заходів центрального або регіонального уряду • за рахунок місцевого бюджету • гранти, благодійні внески та інші джерела фінансування

Рис. 3.6. Алгоритм створення молодіжного центру у територіальній громаді

Окрім цього необхідно здійснити юридичні процедури: державну реєстрацію, вибір приміщення, відкриття рахунку у банку тощо. Дуже важливим кроком становлення молодіжного центру є включення його у регіональну мережу як елементу системи реалізації молодіжної політики та побудова взаємозв'язків.

Ключовим фактором успішності роботи з молоддю в молодіжних центрах на всіх рівнях є високоякісна підготовка персоналу. Крім того, важливо визначити з самого початку, при створенні молодіжного центру, як буде оцінюватися його діяльність. Запропоновано встановити механізми підтримки та систематичного вдосконалення якості послуг. Це необхідно не лише для ефективного реагування на зміни потреб молоді, але й для демонстрації

фінансовим та партнерським організаціям успішності та корисності цього молодіжного центру як для молоді, так і для територіальної громади.

Висновки до розділу 3

1. У ході дослідження визначено, що стратегія формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні є важливою з низки причин. Насамперед, стратегія враховує локальну специфіку або унікальність територіальної громади, адже місцеві умови і виклики суттєво відрізняються в різних регіонах. Натомість, розроблення стратегії на місцевому рівні дозволяє враховувати конкретні потреби, можливості та проблеми молоді у конкретному населеному пункті, опираючись на статистичні дані, базові припущення, місцеві особливості і бачення розвитку тощо. Важливим при розробленні місцевої стратегії, яка включає й молодіжні питання, є постановка завдань щодо підвищення участі у процесі управління. На прикладі Підгородненської територіальної громади Дніпровського району Дніпропетровської області розглянуто врахування питань реалізації молодіжної політики до «Стратегії розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027». На жаль, при розробленні сценаріїв розвитку Підгородненської ТГ базове припущення на національному рівні, що «військовий конфлікт на Сході України заморожується», попри певний оптимізм, було хибним. Так званий конфлікт не був замороженим, натомість маємо вже майже третій рік повномасштабну руйнівну російську війну. Війна впливає на кожного громадянина і на всі сфери життєдіяльності українців. Через війну у напрямі погіршення змінилась демографічна (і економічна) ситуація в громаді. Тому виконання стратегічних цілей щодо молодіжних питань має бути сконцентровано насамперед на проблемах забезпечення безпеки і соціального захисту молодих людей, що потрапили у складні обставини, а також створенню сприятливих умов для професійного росту і економічної незалежності.

2. Розроблено модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики. В моделі виокремлені ключові позитивні чинники, що сприяють посиленню ефективності роботи механізму (децентралізація, євроінтеграційний вибір, активізація і ціннісна орієнтація молоді тощо) і негативні чинники, які ускладнюють і сповільнюють роботу механізму (війна, економічна криза, вимушена міграція, корупція тощо). Попри існуючі обтяжуючі чинники функціонування організаційно-функціонального механізму і негативні чинники, змодельовано досягнення результатів молодіжної політики за рахунок формування мережі міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії і співпраці, яка лежить в основі побудови сучасного організаційного механізму. Цей механізм уже не ґрунтується на суто ієрархічному підпорядкуванню інститутів влади, а все ширше опирається на демократичні взаємозв'язки суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики і на координації дій, співпраці і партнерства між інститутами влади і стейкхолдерами, серед яких молодь – провідний гравець змін.

3. Визначено, що за організаційною формою молодіжний центр може бути комунальною установою, приватною структурою, громадським об'єднанням, але при цьому перелік функцій і суспільних послуг залишається тим же. Створення молодіжного простору/молодіжного центру не обов'язково повинне відбуватись шляхом будівництва нової будівлі. Ми розглядаємо можливість створення молодіжного центру або молодіжного простору, адже вважаємо це важливим кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику. Алгоритм створення молодіжного центру передбачає низку організаційно-аналітичних кроків, які необхідно реалізувати. Також необхідно здійснити обов'язкові юридичні процедури: державну реєстрацію, вибір приміщення, відкриття рахунку у банку тощо. Дуже важливим кроком становлення молодіжного центру є включення його у регіональну мережу як елементу системи реалізації молодіжної політики та побудова взаємозв'язків.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Визначено теоретичну сутність механізмів публічного управління, доведено, що механізм публічного управління варто розглядати у контексті процесу формування і реалізації політики державної певної сфери і тому механізмом публічного управління формування і реалізації молодіжної політики є сукупність, алгоритмів, дій, важелів, що використовують у своїй діяльності інститути публічної влади для досягнення мети державної політики. З точки зору процесного підходу, механізми публічного управління визначають способи, інструменти та процедури, які використовуються для здійснення ефективного та ефективного управління різними сферами державного апарату та взаємодії з громадянами. Основні механізми публічного управління включають: законодавчо-правовий, організаційно-функціональний, економічно-фінансовий, інформаційно-комунікаційний, технологічно-цифровий та ін.

2. Узагальнено теоретичну сутність державної молодіжної політики та визначено рід молоді як її об'єкту. На підставі аналізу наукової дискусії щодо категорій «політика», «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика», визначено розуміння, що політика – це концептуальне світоглядне поняття, яке охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, у т.ч. публічного управління, це не лише сфера діяльності, але й особлива система в суспільстві, вона включає різні інституції публічного управління та їх взаємодію, в цій системі наявна конкретна структура та механізми функціонування. Отже, державну молодіжну політику ми розглядаємо як невід'ємну частину загальної політики держави, яка відноситься до процесів соціалізації молоді, її виховання, залучення у суспільні процеси, економічного забезпечення, працевлаштування тощо.

3. Визначено роль молодіжних рухів в Україні у становленні інститутів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики, зокрема з'ясовано, що молодіжна політика незалежної України спочатку 90-х

рр. все ще продовжувала опиратись на ідеологію, що пропагувалась в Радянському Союзі, де основним ідеологом була комуністична партія, а головним механізмом управління залишалось суворе підпорядкування центральним органам влади і продовження функціонування головної молодіжної організації ВЛКСМ України. Втім молодіжні рухи/організації, які виникли ще у 50-х роках ХХ сторіччя й набували сили і впливовості уже в незалежній Україні за своїм світоглядними спрямуваннями були доволі різноманітними (суто партійними, націоналістичними, загальнодемократичними, правозахисними, релігійними тощо), але мали загальну мету - формування політичної активності і громадянської свідомості населення, у тому числі молоді. Ці молодіжні рухи створили умови для демократичних змін у суспільстві і законодавчих змін в публічному управлінні, а в подальшому стали поштовхом для виокремлення молодіжної політики в незалежній Україні у окремий специфічний вид діяльності державних і місцевих інститутів влади й формування її інститутів і нормативно-правового забезпечення.

4. Виявлено ключові особливості функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу (ЄС), зокрема, вони є такими:

– в ЄС сформована стійка й ефективна інституційна структура відповідальна за реалізацію молодіжної політики, яка має три рівні міжнаціональний, національний центральний і національний місцевий;

– функціонування механізмів публічного управління формування і реалізації молодіжної політики в країнах Європейського союзу опирається на стратегічні документи, які є єдиними для всіх країн-членів ЄС;

– механізми публічного управління формування і реалізації молодіжної політики і доповнюються громадським сектором, участь громадськості вже стала необхідною і важливою ланкою взаємодії уряду, місцевих органів і суспільства;

- молодіжна політика в ЄС реалізується через міжсекторальний підхід., який дозволяє враховувати різноманітні аспекти розвитку молоді, такі як освіта, економіка, зайнятість, культура, здоров'я і соціальна сфера;
- механізми реалізації молодіжної політики мають низку інструментів та програм, які передбачають мобільність та обмін;
- механізми мають глобальний вимір, так як основною метою молодіжної політики є сприяння співпраці з іншими країнами і світовими регіонами.

5. Надана характеристика сучасному стану механізму формування і реалізації молодіжної політики в Україні у порівнянні із досвідом Європейського союзу, насамперед наведені двох груп фактори (позитивного і негативного впливу), які визначають функціонування механізмів формування і реалізації молодіжної політики, це такі групи факторів:

- фактори позитивного впливу, які сприяють зміні загального бачення молодіжної політики і пришвидшують розвиток механізмів її формування і реалізації, два ключових з них це подальший євроінтеграційний поступ і реформа децентралізації влади;
- фактори негативного впливу, які уповільнюють розвиток російсько-українська війна, що спричинила значні руйнування, втрату людей, у т.ч. молоді, через загибель та міграцію; корупція і формалізм у частині реалізації молодіжної політики, що частково є спадком радянської доби, а частково – вже сучасним надбанням.

Визначені основні риси механізму формування і реалізації молодіжної політики: децентралізація вплинула на формування регіональних і місцевих програм та фінансування, це створило позитивні передумови до реалізації молодіжної політики і забезпечило її виживання в умовах війни, навіть попри те, що Україна зазнає руйнівного впливу від війни з росією, що ускладнює формування і реалізацію молодіжної політики через нестабільність та потреби, пов'язані з війною; мають місце фінансові обмеження та економічні виклики, які негативно впливають на реалізацію масштабних програм для молоді в Україні, через брак ресурсів зменшується обсяг і якість послуг для молоді.

6. Визначено роль молодіжної інфраструктури у вирішенні проблем реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Зокрема доведено, що молодіжна інфраструктура як сукупність закладів, установ, організацій а також будівель, споруд, молодіжних просторів є важливим елементом організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики, який, у свою чергу є системою виконавчих органів і інститутів громадського сектору, тобто суб'єктів реалізації молодіжної політики, компетенції і функції професійна діяльність і взаємодія яких спрямовані на вирішення проблем і забезпечення потреб молоді.

У межах визначення потреб у молодіжних закладах та для формулювання пропозицій щодо мінімізації проблем молоді у 2023р. нами було проведено опитування молодих людей, мешканців Підгородницької міської громади Дніпровського району Дніпропетровської області (віком 18-34 р.) з найбільш бажаних очікувань і найбільш значущих проблем, які необхідно вирішити. Опитування проводилось за допомогою GOOGL-form, поширеною серед молоді через соціальні мережі. У варіантах відповідей містились прагматичні і світоглядні відповіді. Всього в опитуванні прийняло участь 126 осіб. зміст відповідей щодо шляхів вирішення проблем і змісту самих проблем чітко корелюються між собою. На першому місці молоді люди вважають за потрібне стимулювати бізнеси або започатковувати у міській раді створення якісних робочих місць (відповіло 37 осіб, або 29,37%), на другому місці – вирішення житлових проблем, тобто побудова бюджетного житла для молодих сімей, (23 особи, або 18,27%). На третьому місці пропозиція, яка одразу може вирішити проблеми відсутності можливості самореалізації, саморозвитку, відсутності доступу до якісної/належної освіти, відсутності можливості якісного відпочинку, це пропозиція щодо створення молодіжного центру, за яку проголосувало 24 особи, або 19,05%.

7. Надано характеристику процесу стратегування формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Визначено, що стратегія формування і реалізації молодіжної політики на місцевому рівні є важливою з

низки причин. Насамперед, стратегія враховує локальну специфіку або унікальність територіальної громади, адже місцеві умови і виклики суттєво відрізняються в різних регіонах. Натомість, розроблення стратегії на місцевому рівні дозволяє враховувати конкретні потреби, можливості та проблеми молоді у конкретному населеному пункті, опираючись на статистичні дані, базові припущення, місцеві особливості і бачення розвитку тощо. Важливим при розробленні місцевої стратегії, яка включає й молодіжні питання, є постановка завдань щодо підвищення участі у процесі управління. На прикладі Підгородненської територіальної громади Дніпровського району Дніпропетровської області розглянуто врахування питань реалізації молодіжної політики до «Стратегії розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027». На жаль, при розробленні сценаріїв розвитку Підгородненської ТГ базове припущення на національному рівні, що «військовий конфлікт на Сході України заморожується», попри певний оптимізм, було хибним. Так званий конфлікт не був замороженим, натомість маємо вже майже третій рік повномасштабну руйнівну російську війну. Війна впливає на кожного громадянина і на всі сфери життєдіяльності українців. Через війну у напрямі погіршення змінилась демографічна (і економічна) ситуація в громаді. Тому виконання стратегічних цілей щодо молодіжних питань має бути сконцентровано насамперед на проблемах забезпечення безпеки і соціального захисту молодих людей, що потрапили у складні обставини, а також створенню сприятливих умов для професійного росту і економічної незалежності.

8. Розроблено модель організаційно-функціонального механізму формування і реалізації молодіжної політики з урахуванням чинників впливу, пріоритетів і інститутів публічного управління – суб'єктів управління. В моделі виокремлені ключові позитивні чинники, що сприяють посиленню ефективності роботи механізму (децентралізація, євроінтеграційний вибір, активізація і ціннісна орієнтація молоді тощо) і негативні чинники, які ускладнюють і сповільнюють роботу механізму (війна, економічна криза, вимушена міграція, корупція тощо). Попри існуючі обтяжуючі чинники

функціонування організаційно-функціонального механізму і негативні чинники, змодельовано досягнення результатів молодіжної політики за рахунок формування мережі міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії і співпраці, яка лежить в основі побудови сучасного організаційного механізму. Цей механізм уже не ґрунтується на суто ієрархічному підпорядкуванню інститутів влади, а все ширше опирається на демократичні взаємозв'язки суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики і на координації дій, співпраці і партнерства між інститутами влади і стейкхолдерами, серед яких молодь – провідний гравець змін.

9. Розроблено і запропоновано алгоритм створення молодіжного центру у Підгородненьській міській територіальній громаді як елемент системи механізмів реалізації молодіжної політики в територіальних громадах як осередку молодіжної роботи і інструменту реалізації молодіжної політики. Ми розглядаємо можливість створення молодіжного центру або молодіжного простору, адже вважаємо це важливим кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику. Алгоритм створення молодіжного центру передбачає низку організаційно-аналітичних кроків, які необхідно реалізувати. Також необхідно здійснити обов'язкові юридичні процедури: державну реєстрацію, вибір приміщення, відкриття рахунку у банку тощо. Дуже важливим кроком становлення молодіжного центру є включення його у регіональну мережу як елементу системи реалізації молодіжної політики та побудова взаємозв'язків. Такий центр в м. Підгородньому зосереджував би необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неділько А. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «Механізм публічного управління». *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_8.
2. Ісаєнко І.А. Європейські підходи до функціонування механізмів публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*, 2012. № 5. С. 114-117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2012/32.pdf.
3. Державне управління: [словник-довідник] / за заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: Вид-во УАДУ, 2002. С. 116–117.
4. Івашова Л., Антонова О., Крушельницька Т. Комплексний механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади в контексті розвитку публічно-приватного партнерства. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2023. № 2 (37), С.31-42. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/2/4.pdf>
5. Keeling D. *Management in Government*. (1972), London: Allen & Unwin. 210 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203701690>
6. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / [Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін.] ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків: Право, 2021. 238 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4279&download_id=1332
7. Білик О. І., Лукашевська У. Т. Сутність, значення та розвиток публічного механізму. *Економіка і суспільство*. 2017. №12. С. 177-180. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/28.pdf.
8. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне управління»: навчальний посібник. О.Ю. Оболенський, С.О. Борисевич, С.М. Коник. Київ : НАДУ, 2018. 76 с.
9. Хвостовий М., Міхненко А., Довгань В. Особливості функціонування механізмів публічного управління в Україні в умовах війни.

«*Innovations in education: prospects and challenges of today*»: матер. II Міжнародної науково-практичної конференції, 16-19 січня 2024 р., Софія, Болгарія. 2024. С. 151-155. URL: sg-konf.com/uk/innovations-in-education-prospects-and-challenges-of-today/?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=UA-Sbornik_materialov_konferencii_dostupen&utm_content=1325401414

10. Боднар К. В. Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком регіонів України в умовах глобалізації: адаптаційний підхід. *Державне будівництво*. 2021. № 1. 13 С. DOI: 10.34213/db.21.01.30.

11. Платон. Діалоги Платона. Політик. К. : Основи. 1995. 2 Видання. 399 с.

12. Макіавеллі Н. Державець. К.: Фоліо. 2019. 121 с.

13. Державна політика: аналіз та механізми впровадження: конспект лекцій / Укладачі: В. П. Садковий, С. М. Домбровська, І. М. Лопатченко, А. В. Антонов Х.: НУЦЗУ, 2019. 65 с. URL: <http://nnvc.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk14.pdf>

14. Бажал Ю., Кілієвич Ю. Економічний розвиток і державна політика: навч. посіб. К: Вид во УАДУ, 2001. 480 с.

15. Aron, Raymond; Ionescu, Valence, *Democracy and totalitarianism*, Weidenfeld and Nicolson. London, Weidenfeld & Nicolson, 1968. xiv, 262 p.

16. Про основні засади молодіжної політики: закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text.5>.

17. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: декларація № 2859-XII від 15.12.1992. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>.

18. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>.

19. Буяк Б.Б. Молодь як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства. *Наукові записки*. 2007. Випуск 36. С. 198–209. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/buiak_molod.pdf.
20. Мельников Д. О. Молодіжний рух в Україні: етапи та проблеми розвитку (80-90-ті рр. ХХ ст.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. 2007. Вип. 12. С. 98-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2007_12_24
21. Пашиніна Т. С. Молодіжний рух в Україні в другій половині 50-х – 80-х рр. ХХ ст. автореф... спеціальності 07.00.01 – Історія України. К. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. 2004. 21 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36567/100310413.pdf?sequence=1>
22. Молоді, зяті і завзяті: як студенти творили українські революції. *Еспресо*. 2023, URL: <https://espresso.tv/molodi-zatyati-i-zavzyati-yak-studenti-tvorili-ukrainski-revolyutsii>
23. 25-та річниця Студентської революції на граніті. Консульство України в Єдинбурзі. 13 жовтня 2015 року. URL: <https://edinburgh.mfa.gov.ua/>
24. 1990 – початок студентської «Революції на граніті». К. *Український інститут національної пам'яті*. 2023. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/zhovten/2/1990-pochatok-studentskoyi-revolyuciyi-na-graniti>
25. Про Пласт. Український Пласт: офіційна сторінка конференцій українських пластових організацій. 2023. URL: <https://plast.org/about/>
26. Гордієнко М. Молодіжні рухи в Україні та їх базова типологізація. *Науковий вісник Національний університет державної податкової служби України*. 2006. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5f5701f3-e4d0-4e8b-a72c-1f2cee081465/content>

27. Помаранчева революція. Головна. Національний меморіальний комплекс героїв небесної сотні – музей революції гідності. 2023. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/pomarancheva-revolyuciya>
28. Бородін Є. І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991–2004 рр.): моногр. Д.: Герда, 2006. 387 с.
29. Найдич М. А. Інституціоналізація молодіжної політики України. Актуальні проблеми сучасної політики: *матеріали III міжвузівської. наук.-практ. конф. молодих політологів*, 11 лист. 2011 р., м. Рівне. Рівненський державний гуманітарний університет. 2012. С. 18-19. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1672/3/inst_youth%20policy.pdf
30. Про Національну раду з питань молодіжної політики: Указ Президента України від 3.12.1995 р. № 1129/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129/95>.
31. Порядок формування та діяльності Національної ради з питань молоді: постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2022 р. № 1011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1011-2022-%D0%BF#Text>
32. Про подальший розвиток мережі соціальних служб для молоді та підвищення ефективності їх діяльності: постанова Кабінету Міністрів від 21.01.1998 р. № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63-98-%D0%BF>.
33. Типове положення про соціальні служби для молоді постанова Кабінету Міністрів від 13 серпня 1993 р. N 648. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648-93-%D0%BF#Text>
34. Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 року, № 202-р. URL:: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202-2006-%D1%80?lang=en>.
35. Положення про Міністерство молоді та спорту України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>.

36. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова КМУ від 2 червня 2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text>
37. Youth Forum European Youth Policy Adopted by the Executive Committee 3-5 April 1998, Vilnius, Lithuania. 2021. URL: <https://tools.youthforum.org/policy-library/wp-content/uploads/2021/04/european-youth-policy.pdf>
38. Молодіжна стратегія ЄС 2019-2027: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en
39. Youth sector strategy 2030 Engaging young people with the Council of Europe’s values URL: <https://rm.coe.int/background-document-youth-sector-strategy-2030-english/1680a0bb33>
40. Resolution CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030. 2020. URL: <https://rm.coe.int/0900001680998935>
41. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9 (Final report). UN, 2001. 147 p. URL: <http://www.politiquestenfancejeunesse.org/wp-content/uploads/2016/04/Young-people-youth-policy-IARD-2001.pdf>
42. Краснопольська Т. М. Механізм реалізації молодіжної політики ЄС. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*, 2019. Сер.: «Політичні науки». С. 47-52. DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2019.4.7>
43. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
44. Європейська хартія місцевого самоврядування Рада Європи: Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
45. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>.

46. Понад 10200 цивільних загинуло від початку вторгнення Росії, зокрема одна дитина померла в полоні – ООН. *Суспільні новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/658596-ponad-10-200-civilnih-zaginulo-vid-pocatku-vtorgnenna-rosii-zokrema-odna-ditina-pomerla-v-poloni-oon/>
47. В ООН повідомили, скільки мирних українців загинуло у війні. *VARTA-1*. 10 вересня, 2022. URL: https://varta1.com.ua/news/v-oon-povidomili-skilki-mirnih-ukrayincivzaginulo-u-viyni_353075.html
48. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/06/roz_nas22.pdf2022
49. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни Росії проти України – дев'ята хвиля дослідження. вересень 2022: Аналітичний звіт. 2022. 80 с. URL: https://gradus.app/documents/295/Gradus_EU_wave_9_UA.pdf
50. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. № 333-2014-р, від 01.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
51. Про добровільне об'єднання територіальних громад: закон України № 157-VIII від 05.02.2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
52. Про співробітництво територіальних громад: закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
53. Біла Д. О. Вплив міграції на зміну підходів до інституціоналізації державної молодіжної політики в Україні. *Збірник наукових праць «Право та державне управління»*, 2022. № 4. с. 213-220. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2022/30.pdf. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.4.30>.
54. Дзюба Н. В. Соціально-економічні настанови (орієнтації) молоді крізь призму суб'єктивних оцінок. *Demography and social economy*. 2021, № 3 (45). С. 136-154. URL: <https://dse.org.ua/arhcive/45/10.pdf>.

55. Молодіжна інфраструктура. *Студопедія*. 2023. URL: https://studopedia.su/20_130437_molodizhna-infrastruktura.html.

56. Паспорт ОТГ. Підгородненська міська об'єднана територіальна громада Дніпровський район. опубліковано 04 лютого 2020 року. URL: <https://web.archive.org/web/20201201204251/https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/ua/nasha-gromad%D0%B0/pasport-otg>.

57. Про утворення відділу освіти, культури, молоді та спорту Підгородненської міської ради, затвердження Положення: проекти рішень міської ради від 02 грудня 2020р. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/rishennya-gromadi/pro-utvorennya-viddil-osviti-kulturi-molodi-ta-sportu-pidgorodnenskoyi-miskoyi-radi-zatverdzhennya-polozhennya>

58. Коротка історія молодіжних центрів. Молодіжний працівник. 2023. URL: <https://youth-worker.org.ua/uncategorized/kоротка-istoriya-molodizhnyh-czentriv/>

59. Перелік Молодіжних Центрів України. Асоціація молодіжних центрів України, 2023. URL: <https://youthcenters.net.ua/perelik-tsentriv-ukraini/>

60. Стратегія – що це таке, навіщо потрібна та чим відрізняється від тактики. Termin.in.ua. 2023. URL: <https://termin.in.ua/stratetiia/>

61. Крушельницька Т., Крушельницький А., Міхненко А., Довгань В. Стратегування формування і реалізації політики розвитку територіальних громад в умовах війни: матеріали VIII International scientific and practical conference «Scientific Research as a Mechanism of Effective Human Development» (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. С. 321-327. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/scientific-research-as-a-mechanism-of-effective-human-development/>

62. Доктрина молодіжної політики України як основа формування, розвитку й ефективної реалізації сучасної конкурентоспроможної особистості. Всеукраїнська експертна мережа. xperts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=35666#:~:text=Доктрина%20д

ержавної%20молодіжної%20політики%20є,і%20пріоритетних%20напрямів%20молодіжної%20політики.

63. Євмешкіна О.Л. Стратегічне управління: конспект лекцій. К.: *Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського*. 2018. 49 с. URL: <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/stryprleksait.pdf>

64. Про затвердження Стратегії розвитку Підгородненської територіальної громади до 2027 року: рішення сесії Підгородненської міської об'єднаної територіальної громади Дніпровський район, Дніпропетровська область від 26 січня 2021р. № 325 URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/rishennya-gromadi/pro-zatverdzhennya-strategiyi-rozvitku-pidgorodnenskoyi-teritorialnoyi-gromadi-da-2027-roku?v=615ed826e737d/>

65. Дзюба Н. В., Соціально-економічні настанови (орієнтації) молоді крізь призму суб'єктивних оцінок. *Демографія та соціальна економіка*. 2021, № 3 (45). С. 136-154. URL: <https://dse.org.ua/arhcive/45/10.pdf>.

66. Васильєв А. О. Організаційно-функціональний механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні: основні напрями вдосконалення. *Державне будівництво*. 2019. № 1. С. 1-9. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/18986/17269>

67. Єременко Ірина, сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад. ЮНІСЕФ. 2023. 100 с.

68. Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища: навчально-методичний посібник / автори-упорядники В. І. Кириченко, О. О. Єжова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 172 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7867/1/MIZhSEKTORALNA%20VZAIeMODIIa%20V%20UMOVAKh%20PREVENTYVNOHO%20VYKhOVNOHO%20SEREDOVYShchA.pdf>.

69. Міжвідомча взаємодія – важливий аспект синергії дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій у водному секторі. *Державне агентство водних ресурсів*. Київ. 2021. URL: <https://davr.gov.ua/news/mizhvidomcha->

vzayemodiya--vazhlij-aspekt-sinergii-dij-u-razi-viniknennya-nadzvichajnih-situacij-u-vodnomu-sektori

70. Молодіжні центри в Україні: досвід, передумови, приклади створення. Київ. Децентралізація. 2017. 12 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/141/Molodizhni_centrii_v_Ukrayini.pdf

71. Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Європейський молодіжний центр в Будапешті. Будапешт, Угорщина. 2020. 24 с. URL: [https://youthcenters.net.ua/userfiles/books/Znak_yakosti_Rady_Evropy%20A4_24%20\(3\).pdf](https://youthcenters.net.ua/userfiles/books/Znak_yakosti_Rady_Evropy%20A4_24%20(3).pdf).